

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 20 (619)

Kviečiame dalyvauti Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavime

Lietuvos akademinės bendruomenės atstovus kviečiame aktyviai dalyvauti Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavime, kuris įvyks 2018 m. lapkričio 21 d., trečiadienį, Lietuvos mokslų akademijos didžiojoje konferencijų salėje. Šiuo suvažiavimu pradėsime pasiruošimą Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) ir laikraščio „Mokslo Lietuva“ veiklos 30-mečiui. Pirmasis „Mokslo Lietuvos“ numeris pasirodė 1989 m. liepą. LMS buvo įkurta 1989 m. spalio 7 d. Įkurti Mokslininkų sąjungą paskatino Lietuvos Sąjūdžio veikla, telkianti visuomenę atkurti nepriklausomą valstybę, sugrąžinti Lietuvą į pasaulio žemėlapi, į laisvų valstybių šeimą.

Dalyvių ir svečių registracija – nuo 13 val. Sutikimo kava.

Suvažiavimo pradžia – 14 val. Trukmė – iki 2,5 val.

Numatoma Lietuvos mokslininkų sąjungos XV suvažiavimo

DARBOTVARKĖ

1. Sveikinimai Lietuvos mokslininkų sąjungai, besiruošiančiai savo veiklos 30-mečio minėjimui.
2. Mandatų ir Balsų skaičiavimo komisijų rinkimai.
3. Lietuvos mokslo tarybos pirmininko akademiko Voldemaro Razumo pranešimas „Lietuvos mokslo taryba: dabartis ir ateities planai“.
4. Lietuvos mokslo tarybos Mokslo politikos ir strateginės analizės skyriaus vedėjo daktaro Eugenijaus Stumbrio pranešimas „Kasmetinis mokslo (meno) veiklos vertinimas. Kur link veda pokyčiai?“.
5. Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininko pavaduotojo profesoriaus Vytauto Juozapaičio kalba.
6. „Laikiniosios Lietuvos Respublikos Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupės veiklos perspektyvos“. Pranešėjas – grupės pirmininkas Lietuvos Respublikos Seimo narys Lauras Stacevičius.
7. Vilniaus universiteto profesoriaus Daliaus Serafino pranešimas „Mokslininkai – Lietuvos pažangai“ (tarpdisciplininio mokslinio projekto pristatymas).
8. Mandatų komisijos pranešimas.
9. Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininko ir Finansų priežiūros komisijos ataskaitos.
10. Diskusijos.
11. Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos, Finansų priežiūros komisijos ir pirmininko rinkimai. Išrinktojo pirmininko kalba.

Akademikas Vytautas Juodkasis paminėjo solidų jubiliejų

ŠIAME NUMERYJE

Kviečiame į Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavimą ● 1 p.

Diskusijos apie aukštojo mokslo institucijų pertvarką ● 2, 5 p.

Ką reiškia gyventi pokyčių laikais? ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo, Švietimo ir mokslo ministerijos pranešimai ● 3, 4 p.

Kodėl nevilioja sparčiai augantis sektorius? ● 6 p.

Mokslo naujienos ir studijų aktualijos ● 8–9 p.

Mokslininkai – apie visuomenės būseną ● 9 p.

Absolventų istorijos ● 10 p.

Akademikas Vytautas Juodkasis paminėjo solidų jubiliejų ● 11 p.

Naujos knygos ● 11 p.

AUKŠTOJO MOKSLO REFORMA

Veiklos neįmanoma pagerinti, tik sumažinus kolegijų skaičių

Švietimo ir mokslo ministerijos siūlomas sprendimas jungti Lietuvos kolegijas, neatsižvelgiant į jų studijų rodiklius ir neturint ilgalaikės sujungtų kolegijų veiklos strategijos, Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos nuomone, yra nepamatuotas ir nesprenžiantis susidariusios situacijos.

Kolegijos taps didesnės – problemos išliks tos pačios

Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos (LKDK) prezidento Nerijaus Varnos teigimu, skuboti sprendimai gali ne tik neduoti norimo rezultato, bet ir dar labiau pagilinti identifikuotas sektoriaus problemas. „Esame Lietuvos švietimo sistemos dalis. Kolegijose studijuoja daugiau kaip 30 proc. Lietuvos studentų, kuriems esame išpareigoję teikti kokybiškas studijas. Visgi, esame realistai ir matome esamas aukštųjų mokyklų ir visos šalies švietimo sistemos problemas, kurioms taip pat ieškome tinkamų sprendimo būdų. Manome, kad Švietimo ir mokslo ministerijos siūlomas pertvarkos planas ir no-

ras maksimaliai sujungti kolegijas yra kiek skubotas ir nesprenžiantis išsisenėjusių sektoriaus problemų. Kolegijoms reikia pokyčių, tačiau reforma turi būti nuosekli, su ilgalaike perspektyva ir bendru sutarimu. Greitas sprendimas visus jungti nesprenžia problemas iš esmės.

Buvo atlikta daug įvairių vertinimų. Šiandien turime tokią situaciją, kad kuo dažniau vertiname, tuo tampa painiau, nes rezultatai jau priklauso ir nuo požiūrio kampo. Pavyzdžiui, visai neseniai MOSTA analizavo kolegijų sektorių ir sudarė kolegijų „šviesoforus“ bei įvardino kai kurias institucijas, kaip turinčias potencialą. Šiandien, praėjus pusmečiui, jau kalbama apie tų institucijų jungimą. Neramu, kad dabartinis Švietimo ir mokslo ministerijos siūlomas sprendimas tiesiog fiziškai sumažins kolegijų skaičių, bet liks institucijos su tomis pačiomis problemomis, tik pasislėpusiomis skirtinguose sluoksniuose. Norisi nuoseklių ir ilgalaičių sprendimų, paremtų

LKDK prezidentas Nerijus Varnas. KTK archyvo nuotr.

Inauguruotas Kauno technologijos universiteto rektorius

Įteikiamos rektoriaus regalias

Lapkričio 9 d. įvyko iškilminga Kauno technologijos universiteto (KTU) rektoriaus prof. Eugenijaus Valatkos inauguracijos ceremonija. Pasveikinti universiteto vadovo susirinko ne tik aukščiausi šalies akademinės bendruomenės nariai,

bet ir šalies bei miesto valdžios atstovai, visuomenės veikėjai. Iškilmingame renginyje dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidentės patarėja Saulė Mačiukaitė-Žvinienė, Švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė, Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmi-

Naująjį rektorių sveikina Kauno meras Visvaldas Matijošaitis

ninkas Eugenijus Jovaiša, Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentas prof. habil. dr. Artūras Žukauskas, KTU alumnų asociacijos prezidentas Arūnas Laurinaitis, Kauno meras Visvaldas Matijošaitis, Kauno rajono meras Valerijus Makūnas, Kauno arkivyskupas Lionginas Virbalas ir daug kitų svečių.

„Šiandien yra mano rektorystės pradžia, tad nenorėčiau neatsakingai kalbėti apie

naujų galimybių, padėtų sėkmingai įsiliesti į geriausių universitetų Europoje gretas“, – Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės sveikinimą prof. Eugenijui Valatkai perdavė Prezidentės patarėja Saulė Mačiukaitė-Žvinienė.

Tą savaitę rektorius drauge su savo komanda minėjo ir simbolinį 100 darbo dienų laikotarpį, supažindino universiteto bendruomenę su jau įvykdytais ir artimiausiais

Lietuvos Respublikos Prezidentės sveikinimą skaito patarėja Saulė Mačiukaitė-Žvinienė

ateitį. Turėsiu įrodyti darbais, kad sprendimas perduoti man rektoriaus skeptrą buvo teisingas ir pateisinantis visuomenės lūkesčius, – inauguracinėje kalboje pabrėžė KTU rektorius – Laiko tėkmėje universitetas keitėsi ir dar keisis, įgis naujų pavidalų. Universiteto esmė – ugdyti atsakingą, kuriantį žmogų ir toliau būti pamatinio Lietuvos valstybingumo ramsčiu.“

Inauguracijos ceremonijoje dalyvavę svečiai linkėjo naujam KTU rektoriui vesti universitetą į priekį. „Jums tenka ir garbė, ir atsakomybė atstovauti vienai stipriausių aukštųjų mokyklų ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos regione. Linkiu, kad naujojo rektoriaus išrinkimas atneštų laukiamų pokyčių,

darbais, atsakė į klausimus. Prof. E. Valatka – 24-asis KTU rektorius. Jį KTU vadovu penkerių metų kadencijai viešo konkurso būdu paskyrė universiteto Taryba 2018 m. liepos 13 d., rinkusi rektorių iš 11 Lietuvos ir užsienio kandidatų.

Iš Jiezno kilęs E. Valatka, prieš tapdamas rektoriumi, ėjo KTU Cheminės technologijos fakulteto dekanu pareigas, į kurias buvo išrinktas 2011 m. KTU ir 13-ajame Paryžiaus universitete disertaciją rengęs E. Valatka cheminės inžinerijos daktaro laipsnį įgijo 2000 m., nuo 2002 m. E. Valatkai suteiktas docento, o nuo 2012 m. – profesoriaus pedagoginis vardas. *Parengta pagal KTU pranešimą*

UNIVERSITETAS REFORMOJE

Dr. Rasa Balvočiūtė

Šiandien simboliška atrodo 2015 m. gruodžio mėnesį įvykusi a. a. profesoriaus Leonido Donskio paskaita diskusija „Kas laukia universitetų: XXI amžiaus pažadai ir pavojai“. Savanoriškai, be ypatingų raginimų ir kvietimų į vieną didžiausių universiteto bibliotekos patalpų sugužėjusiai akademinio jaunimo auditorijai profesorius su jam būdinga mokslinė erudicija ir giliu diskutuojamo klausimo išmanymu aptarė universitetų vaidmens valstybės gyvenime pokyčius. Be abejo, tuomet buvo kalbėta ne tik apie Lietuvos universitetus, bet ir apie bendras mokslo, ypač fundamentinių tyrimų, pakeitimo paslaugų rinkai teikimo tendencijas Europoje ir pasaulyje.

Akcentuota, kad universitetų veiklos efektyvinimas jų autonomiją, kuri turėtų būti

grindžiama akademinės etikos principais, ir kolegialų sprendimų priėmimą keičia korporatyvinis valdymas ir „menedžerizmas“. Studentai ir dėstytojai jau senokai tapo paslaugos pirkėjais ir teikėjais. Šios įžvalgos ypač aktualios šiuo metu, įsibėgėjus aukštojo mokslo reformai, jungiantis, o jei tiksčiau, prievartiniu būdu jungiant Lietuvos universitetus.

Politikų nesugebėjimas ar nenorėjimas paaiškinti reformos esmės ir eigos neretai virsta farsu, kuris tik dar labiau apnuogina universitetų akademinį bendruomenių beviltišką padėtį. Ypač universitetų, valdomų korporatyvinio valdymo principais. Akademinės bendruomenės nariai – mokslo darbuotojai, dėstytojai – dažnai yra dar blogesnėje situacijoje, nei verslo įmonių darbuotojai, dėl įteisintų nuolatinių-terminuotų (!?) darbo sutarčių, tik „menedžeriams“ su-

prantamų dėstytojų darbo krūvio skirtumų įvairiuose universiteto padalinuose.

Koks vis tik toliaregiškas ir įžvalgas buvo prof. L. Donskis, teigdamas, kad reformos, kurios daromos be reformuojamųjų dalyvavimo, yra pati tikriausia socialinės kontrolės forma, leidžianti susidoroti su neparančiais ar neįtinkančiais darbuotojais. Toliau aprašytas vieno universiteto atvejis, kurio pavadinimo neminėsiu tik dėl to, kad šio universiteto „menedžeriai“ bet kokią kritiką laiko asmeniniu įžeidimu ir kenkimu universiteto įvaizdžiui. Tačiau norintys tikrai nesunkiai atpažins universitetą, nes aš dirbau tik viename universitete. Kita vertus, dėl susiklosčiusios aukštojo mokslo situacijos ir permanentinės jo reformos iš esmės šis atvejis gali būti laikomas įmanomu bet kuriame Lietuvos universitete.

Šių metų žiemą šiame universitete ap-

silankęs aukščiausio lygio politikas (beje, buvęs ilgametis kito Lietuvos universiteto darbuotojas), susitikęs su akademinė bendruomenė, jau antruoju sakiniu (po pasisveikinimo) dėstytojams ir mokslo darbuotojams pareiškė, kad „jums teks persikvalifikuoti“. Sakysite, kad toks šio politiko „šūvis“ neturėjo nustebinti nuolat koneveikiamos, emigracijos ir demografinių netekčių graužiamos universiteto bendruomenės, jei po to būtų sekęs bent kiek rišlus paaiškinimas, kaip ir kokiais terminais tai turėtų vykti.

Matyt, politikas nepagalvojo, kad universiteto dėstytojo ir mokslininko pasirengimas profesinei veiklai užtrunka bent 10–12 metų ir tai reikalauja nemažai intelektualinių pastangų bei materialinių išteklių. Jauni, gabūs magistro studijų absolventai dažnai

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Modernių vadybininkų projektas

Kažkas panašaus į Orvelo „Gyvulių ūkį“ ar liūdno atminties Mao „kultūrinę revoliuciją“. Tikslas – absoliučiai aiškus: kuo mažesnės sąnaudos ir kuo didesnė grąža. Iš pradžių „masė“ reikia tinkamai paruošti. Paskelbti, kokia netikusi yra dabartinė situacija ir koks puikus naujasis projektas. Štai gerai visiems mums žinomas pavyzdys: „Lietuva leidžia sau prabangą išlaikyti 45 (47 ir pan.) universitetus.“ Aišku, kad daugumą jų reikia nedelsiant uždaryti, nes ištuštėjusiai Lietuvai jų nereikia. Stop. Taip kalbėti netinka. Pasenusi, nelanksti, netgi gąsdinanti sąvoka „uždaryti“. Optimizuoti – štai išeitis. Sutaupysime labai daug lėšų, konsoliduosime (dar vienas naujadaras) išteklius. Pateksime į TOP šimtuką, atvešime šūsnį Nobelio premijų...

Štai tokia modernioji vadyba. Absoliuti masės dauguma turi patikėti, kad iki šiol gyvenome labai išlaidžiai, neefektyviai. O kad niekam neateitų į galvą prieštarauti, reikia, kad tarp „optimizavimo plano“ rengėjų nebūtų reformuojamųjų atstovų. Sudarykime tokią rengėjų grupę iš statybos ir prekybos įmonių deleguotų asmenų. Mokslininkų čia, šiukštu, nereikia. Na, nebent įtraukti kokį nors ministrės patarėją. Daugiau nereikia, nes ministrė turi įvykdyti užduotį. Nesvarbu, kas ją davė. Jokio dairymosi, jokių korekcijų. Na ir kas, kad net Konstitucinis Teismas griebiasi už galvos. Visa tai galima pavadinti tik „diskusija“ ir tuo pat metu nesvyruojant tvirtinti: „Sporto universitetas BUS PRIJUNGTAS prie LSMU.“ Bendruomenės atstovams galima kietai atkirsti: „Ne su jumis ir ne pas jus bus tariamasi.“ Svarbiausia – pademonstruoti jėgą (jei reikės, ir su „Aro“ pagalba). Juk pinigų skirstyme MES. Kieno jie rankose – to ir valdžia.

Tiesa, netrukus paaiškėja (nes nenuslėpsi, juk biudžetą reikia tvirtinti kasmet), kad jokios lėšų ekonomijos nėra ir nebus. Tik pradiniam „reformos“ etapui papildomai reikės ne mažiau kaip 123 mln. eurų. Vadybininkai už dyką nedirba. Čia tau ne profesoriai ir ne docentai. Vadybininkai pažadais nesitenkina. Svarbiausia – nė per milimetrą nesitraukti. Nesvarbu, kad nušvilpia per susitikimus. Nesvarbu, kad tūkstančiai pasirašo peticiją, reikalaujančią atsistatydinimo. Galima su ironija atkirsti: „Pasitraukčiau tik tada, jei pasakytų tie, kurie mane paskyrė.“ Politinė atsakomybė, visuomenės pasitikėjimas? Nekalbėkite tuščiai: Pakso laikai, kai to buvo reikalaujama, jau seniai praėjo. Pasižiūrėkite į šių dienų tikrovę: nors „dvejopos buhalterijos“ fakto niekas nepaneigė, bet jos sumanytoją galima pripažinti kaip nepriklaistingos reputacijos asmenį ir atverti visus kelius sugrįžti į valdžią. Bet ko gero dar svarbiau – iš jos neišeiti.

Projektus reikia vykdyti tyliai. Geriausiai – jų net neviešinant. Svarstymo aprašymą (posėdžio protokolą) reikia sunaikinti. Kodėl? Todėl, kad tai – įprastinė praktika. Bet to nebuvo... Na ir kas, įprasite ir bus „įprastinė praktika“. Praktiškai be jokio triukšmo dingo iš viešosios erdvės toks darinys, kaip Technikos biblioteka. Dalis fondo perduota Karo akademijai, dalis – išmesta. Tiesa, išmetant iš kažkurio filialo (nes ta biblioteka dar ir filialus turėjo) atlekė keli žurnalistai: „Skandalas, knygas mėto...“ Na ir kas, tokiu nederamu elgesiu galima apkaltinti pačias naikinamo filialo bibliotekininkes. Kol kas nors susigaudys, knygos jau bus sąvartyne ar biokuro perdurbimo ceche.

Jeigu projektas sėkmingai prasukamas, jo patirtį galima tiražuoti. Pavyzdžiui, kam reikalinga Lietuvos medicinos biblioteka. Vėliau bus galima pagalvoti ir apie grįžimą prie Vrublevskių bibliotekos „restruktūrizavimo“. Tiesa, anuomet G. Steponavičiui nepavyko, bet gali pavykti dabar. Juk visuomenėje vis mažiau tos kritinės masės, kuri dar geba protestuoti. Daugumą jau susitakė su tuo, kad „kaip valdžia apsispręs, taip ir padarys“.

Jei kurį nors „vadybininką“ ar net viso „vadybos komplekso“ (a la ministerija) vadą ar vadę koks nors nuolat „skundus rašinėjantis“ profesorius demaskuoja kaip supainiojusį viešuosius ir privačius interesus, galima „pasistengti“, kad VTEK kuo ilgiau neteiktų išvadų. Antai vieno universiteto vadovas įsigudrino dar ir savo institucijos padaliniai vadovauti. Ilgai mąstė tas VTEK, kaip čia diplomatiškiau pasielgtus, kad ir įtakingas asmuo liktų patenkintas, ir etikos

abėcėlė liktų nepaniekinta. Nieko nesugalvojo, todėl ryžosi paskelbti išvadą, kad taip daryti negalima. Bet kad ilgą delsimą būtų galima pateisinti, surašė ilgiausią raštą, išdėstydamas ir visus gudraus veikėjo išvedžiojimus, nors būtų užtekę pusės puslapio išvadai paskelbti. Todėl daug rimtesnėms išvadoms vietos pritrūko. Matyt, nesiryžo toliau žengti.

Kai vienos Alytaus kolegijos direktorė, pakeitusi institucijos teisinę formą, norėjo ir trečią kadenciją jai vadovauti, ministerija kaipmat pademonstravo savo principingumą: kreipėsi net į teismą ir kolegijos tarybos sprendimą pripažino neteisėtu. Bet štai nei į VTEK, nei į teismą dėl jau minėto universiteto rektorius daugkartinio rektoriatavimo precedento nesiryžta kreiptis. Pavadinimą pakeiti ir... toliau vadovauji. O dar sako, kad įstatymai – visiems vienodi. Nevienodi, ir dar kaip: kas leidžiama Jupiteriui (rektoriumi), neleidžiama paprastam jaučiui (kolegijos direktorei).

Daug optimizacijos projektų blogėjančia demografinė situacija galima pagrįsti: skaitytųjų mažėja, studentų mažėja, moksleivių mažėja, dirbančiųjų mažėja. Ne tik bibliotekas reikia „optimizuoti.“ Visur jaučiamas tas mažėjimas, net muziejuose ir teatruose. Net ligoninėse. Reikia skubiai jas pertvarkyti: gimdymo skyrių skaičių mažinti, o slaugos – plėsti. Uždarytose mokyklose senelių globos namus kurti. Bet štai kur bėda: net didžiuosiuose prekybos centruose ir net užmiesto turgavietėse pirkėjų mažėja. Sako, kad reikia gyventi pagal formulę „dirbk – pirk – mirk“, bet kai pirmosios dalies (dirbančiųjų) skaičius kosminiu greičiu traukiasi, nebėra ir kam pirkti. Kad ir kiek tas kainas keltum, kokius lengvatinius „vaučerius“ (talonus) besiūlytum, norimų pelnų išlaikyti nebepavyksta. Atsivežti pusdykiai dirbančių vis sunkiau. Padirba ukrainietis pusmetį, pageidaujama specialybę įsigija ar kvalifikaciją pakelia ir dingsta. Ten, kur moka daugiau negu „minimumą“. O jo nesumokėjusiems dar ir šonkaulius apdaužo. Atvykusieji iš egzotiškų kraštų, net kojų neapšilę, lauk skuodžia, nes Švedijoje ir Vokietijoje pašalpos 3–4 kartus „riebesnės“.

Taigi vadybininkams teks keisti taktiką ir vietoje optimizacijos projektų kurti naujų įmonių kūrimo ir darbo vietų plėtimo programas. Tiesa, jau seniai reikėjo to imtis. Išgrūdus į gatvę didžiulį būrį dėstytojų, buvo galima įdarbinti juos tyrėjais: nauji arba išplėsti tyrimo centrai būtų sukūrę didžiulę pridėtinę vertę, gražiai papildę ne tik centrinio, bet ir regionų bei savivaldybių biudžetus. Paruošti mokslininką valstybei labai daug kainavo. Iš egzotiškų kraštų tokių neatsiveši.

Bet vadybininkai, iki šiol prie visų premjerų, taigi ir prie dabartinio, šiltai įsitaisę, gerokai sunerimo: tarp atleistųjų gana daug socialinių mokslų atstovų, puikiai išmanančių, kaip paskatinti visuomenės aktyvumą. O kas bus, jei jie pasiūlys įvesti tikrą savivaldą ir efektyvią regioninę politiką? Tada paaiškėtų, kad daugelio biurokratių („vadybinių“) struktūrų visai nereikia. Nereikia ir R. Čiupailos sukurtų „seniūnaitijų“ ir „seniūnaičių“, nes tokio administracinio darinio Lietuvoje niekada nebuvo ir jo reikmės pagrįsti neįmanoma.

Tačiau darnios regionų plėtros ir vietinių išteklių panaudojimo projektų nėra vienas vadybininkas iki šiol neišdrįso imtis. Seniūnijas jau seniai reikėjo įtraukti į savivaldos sistemą, tik niekas iki šiol nesugebėjo paaiškinti, ko taip bijoma. Niekam ne paslaptis, kad jokios šiuolaikinės regionų plėtros programų neįmanoma sukurti be vietoje efektyviai funkcionuojančios universitetų sistemos. Taigi tektų pripažinti, kad regioninių universitetų koncepcijos ignoravimas buvo didžiulė vadybininkų klaida. Net tokios klestinčios šalys, kaip JAV, tai seniai pripažino. Jokiais „globalios Lietuvos“ projektais emigrantų nesugrąžinsime. Nepadės jokios lengvatinės būsto įsigijimo atokesniuose regionuose programos, jei nebus galimybės netoliese rasti darbo ir nepertraukiamai kelti kvalifikaciją. Nėra nė vienos šalies, kurioje būtų pasiteisinusi „vieno miesto valstybės“ hipotezė, kad ir kiek apsukrių bei įžūlių „vadybininkų“ jos centre susodintum.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Seimas pritarė siūlymui pradėti Mykolo Romerio universiteto reorganizavimo procesą. Seimas po pateikimo pritarė nutarimo projektui, kuriuo pradedamas Mykolo Romerio universiteto reorganizavimas prijungimo prie Vilniaus Gedimino technikos universiteto būdu. Pasak projektą pristačiusios švietimo ir mokslo ministrės Jurgitos Petrauskienės, Vilniaus Gedimino technikos universitetas yra vienas stipriausių technologinio profilio Lietuvos universitetų, kylantis tarptautiniuose universitetų reitinguose ir išsiskiriantis glaudžiu bendradarbiavimu su verslu. Mykolo Romerio universitetas – didžiausias Lietuvoje profiline socialinių mokslų universitetas, kurio ryškiausi studijų mokslo komponentai yra teisė, visuomenės saugumas ir viešasis valdymas.

Pagal nutarimo projektą, Mykolo Romerio universitetas ir Vilniaus Gedimino technikos universitetas iki lapkričio 15 d. turėjo pateikti Vyriausybei Mykolo Romerio universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus Gedimino technikos universiteto būdu sąlygų, reorganizavimo plano ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto statuto projektus. J. Petrauskienė informavo Seimo narius, kad universitetų bendruomenės jau yra atlikusios didelį darbą – parengta abiejų universitetų pateikta pertvarkos studija, ir iki lapkričio 15 d. universitetai buvo pasirengę pateikti visus reikiamus dokumentus. Projektą Seimo posėdyje numatoma svarstyti lapkričio 20 d.

Teisininkai Andrius Puksas ir Egidijus Viskontas paskirti VRK nariais. Seimas nusprendė teisininkus Andrių Puksą ir Egidijų Viskontą paskirti Vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) nariais. Naujieji VRK nariai A. Puksas ir E. Viskontas Seime prisiekė lapkričio 8 d.

Šiuo metu VRK vadovauja Laura Matjošaitytė, komisijos narių pareigas eina Vincentas Vobolevičius ir Aistė Žilinskienė (Respublikos Prezidento siūlymu), Svetlana Misevičienė ir Tauras Rutkūnas (teisingumo ministro siūlymu), Olga Kilkinova (Lietuvos teisininkų draugijos siūlymu). Parlamentinių partijų siūlymu VRK nariais dirba: Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos – Vilnius Semeška, Lietuvos socialdemokratų partijos – Jūratė Lebedevienė, Liberalų sąjūdžio – Maksimas Reznikovas, Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-krikščioniškų šeimų sąjungos – Valdemaras Urbanas, Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos – Jonė Valčiukienė.

Pritarta siūlymui tęsti konkursinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programų finansavimą. Seimas po svarstymo pritarė Mokslo ir studijų įstatymo pataisoms, kuriomis siekiama užtikrinti akademinės bendruomenės teisėtus lūkesčius, Lietuvos mokslo tarybos finansinius įsipareigojimus, kad konkursinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programų ir nacionalinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programų finansavimas vyktų iki šių programų įgyvendinimo pabaigos.

Svarstomu projektu siūloma, kad iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos patvirtintos ir iš valstybės biudžeto asignavimų lėšų pradėtos finansuoti konkursinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programos ir nacionalinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programos būtų baigiamos vykdyti, vadovaujantis jų patvirtinimo metu galiojusiais teisės aktais. Pasak ministro, Seimui priėmus šią nuostatą nebus nutrauktas konkursinis finansavimas pagal šiuo metu galiojančias sutartis maždaug už 30–35 mln. eurų.

Atsisakyti importo PVM leidiniams, skirtiems valstybinėms ir savivaldybių bibliotekoms. Seimas pritarė liberalo Arūno Gelūno pristatytam įstatymo projektui, kuriuo parlamentaras siūlo neapmokestinti importo pridėtinės vertės mokesčiu (PVM) leidinių, skirtų valstybinėms ar savivaldybių bibliotekoms, ir juos vertinti kaip dovaną, labdarą ar paramą. „Kadangi Lietuvos valstybinės ir savivaldybių bibliotekos vykdo ne ekonominę veiklą, o visuomenės švietimo misiją, manau, kad fondų formavimui gaunamas knygas apmokestinti yra visiškai netikslinga, todėl siūlau dovanojamas knygas ir kitus leidinius, rankraštinius, dokumentus įtraukti į PVM įstatymo „Ypatingų atvejų“ sąrašą, – sakė parlamentaras.

A. Gelūnas pabrėžė, kad Seimas dar pavasarį vienbalsiai patvirtino „Valstybinės kalbos politikos 2018–2022 metų gaires“, kuriose ypač pabrėžiamas lituanistinio švietimo ir

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

mokslo plėtros prioritetas. Nors šiuo prioritetu ir vadovaujasi Lietuvos bibliotekos, formuodamos savo lituanistinius fondus, politikas pripažino, kad bibliotekų plėtrai smarkiai stinga lėšų. „Lėšų trūkumą iš dalies kompensuoja lietuvių diasporos ir kitų užsienyje gyvenančių asmenų ir organizacijų dovanojamos knygos bei kiti spaudiniai, kurie, jei dovanojamų knygų siuntos kaina vir-

šija 45 eurų, apmokestinami importo PVM tarifu“, – situaciją vardino parlamentaras.

Iš Rusijos importuojame ne tik trąšas. Seimo nario Kazio Starkevičiaus duomenimis, mūsų šalies Vyriausybė, nepaisydama Rusijos priešiško veiksmų, pataikauja jai ir sudaro sąlygas iš jos pirkti ne tik trąšas, bet ir grikius bei kviečius, nors šiuos grūdus galima įsivežti iš Ukrainos ar kitų šalių, kurios netaiko Europos Sąjungos valstybėms

jokių apribojimų. Muitinės departamento duomenimis, 2018 m. sausio–spalio mėn. buvo importuota ir išleista į apyvartą 16 763,17 t kviečių. Daugiausiai importuota iš Rusijos Federacijos – 15 088,07 t ir Baltarusijos – 1 087,65 t. Per tą patį laikotarpį buvo importuota ir išleista į apyvartą 15 017,68 t grikių, kurių statistinė vertė sudarė beveik 3 mln. eurų. Grikiai buvo importuojami iš Rusijos Federacijos – 14 794,28 t ir Baltarusi-

jos – 223,4 t. Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto duomenimis šiemet per 9 mėn. iš Rusijos importuota beveik 3 kartus daugiau grikių, lyginant su praėjusiais metais. Spalio 25 d. Briuselyje vykusio ES bendro žemės ūkio rinkų vadybos komiteto posėdyje Lietuvos ir Lenkijos atstovai atkreipė dėmesį į labai išaugusį grikių importą iš Rusijos ir pasiūlė pagalvoti apie rinkos apsaugos priemones ES mastu. ■

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

Svarstomas MRU ir VGTU jungimo klausimas

Lapkričio 8 d. švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė Seimui pateikė Vyriausybės siūlymą pradėti Mykolo Romerio universiteto (MRU) reorganizavimą prijungimo prie Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) būdu. Vyriausybė siūlo Seimui pradėti MRU reorganizavimą prijungimo prie VGTU būdu ir pasiūlyti universitetams pateikti Vyriausybei su reorganizavimu susijusius dokumentus – reorganizavimo sąlygas, planą ir statuto projektą. Šiam siūlymui turi pritarti Seimas.

„Labai svarbu konsoliduoti aukštojo mokslo išteklius, siekiant užtikrinti studijų ir mokslo kokybę: konkurencingas ir šiuolaikinio pasaulio iššūkius atliepiančias studijas – studentams, geras darbo sąlygas – dėstytojams ir mokslininkams, inovatyvius sprendimus siūlančius tyrimus – valstybei, – sako ministrė J. Petrauskienė. – Universitetų tinklo optimizavimas žingsnis po žingsnio nuosekliai juda šių tikslų įgyvendinimo link.“

Vilniaus Gedimino technikos universitetas yra vienas stipriausių technologinio profilio Lietuvos universitetų, kylantis tarptautiniuose reitinguose ir išsiskiriantis

glaudžiu bendradarbiavimu su verslu. Mykolo Romerio universitetas – didžiausias Lietuvoje profilinis socialinių mokslų universitetas, kurio ryškiausi studijų ir mokslo komponentai yra teisė, visuomenės saugumas ir viešasis valdymas.

Prie VGTU prijungus MRU, Vilniuje veiktų technologinis universitetas su stipriais socialinių mokslų branduoliu, orientuotas į naujas darbo rinkos tendencijas atitinkančių technologinių studijų programų vystymą, lyderystę technologinių mokslų bei inovacijų srityje, glaudų ryšį su verslu, valdžia ir visuomene. „Lietuva, kaip ir kitos Europos ir pasaulio valstybės, susiduria su kibernetinio saugumo, valstybės viešosios tvarkos ir saugumo užtikrinimo iššūkiais, jų teisiniu reglamentavimu. Dabar kaip niekad reikalinga technologinių ir socialinių mokslų sričių sąveika bei inovacijų kūrimas ir jų pritaikymas.“

Konsolidacija Vilniaus Gedimino technikos universitetui padės dar efektyviau vystyti prioritetinius ateities technologijų ir šiuolaikinės visuomenės raidos mokslinius tyrimus – sustiprinti ir vystyti technologines bei inžinerines studijų ir mokslo kryptis kar-

tu su teisės, ekonomikos, vadybos, viešojo saugumo, psichologijos ir kitais mokslais, – pabrėžia VGTU rektorius prof. dr. Alfonsas Daniūnas. Pasak rektoriaus, naujos universiteto kryptys bus grindžiamos technologinių ir socialinių mokslų potencialų jungtimi. Tokios jungties pavyzdžiai yra pasaulyje sėkmingi universitetai: Nanyango technologijos universitete Singapūre, Masačusetso technologijos institutas (MIT) Amerikoje, Sidnėjaus technikos universitetas Australijoje, Aalto universitetas Suomijoje.

MRU rektorius doc. dr. Algirdas Monkevičius pabrėžia, kad šio nutarimo pateikimas Seimo svarstymui yra svarbus žingsnis siekiant pradėti realiai įgyvendinti unikalaus universiteto viziją, grindžiamą technologinių ir socialinių mokslų sinergija. Rektorius įsitikinęs, kad jungdamiesi du skirtingų profilių Vilniaus universitetai gali sukurti bendrą strategiją, išsikelti ir pasiekti ambicingus uždavinius, išnaudodami tarpdiscipliniškumo ir tarpkryptiškumo galimybes. „Technologinės studijų ir mokslo kryptys kartu su teisės, ekonomikos, vadybos, viešojo saugumo ir valdymo, psichologijos,

edukologijos ir kitais socialiniais mokslais gali sukurti tokią studijų ir mokslo kokybę, kurios reikia šalies socialinei gerovei ir Lietuvos konkurencingumui didinti“, – sako MRU rektorius.

MRU prisijungimas prie VGTU – tai šiuo metu vykdomo valstybinių universitetų tinklo optimizavimo plano dalis. Įvykdžius pertvarką, 14 valstybinių universitetų pertvarkys į 9. Universitetų tinklo optimizavimui skiriama 123 mln. eurų, iš jų 106 mln. eurų ES investicijų – sujungti ir perkelti fakultetams, atnaujinti įrangai, rekonstruoti akademiniai miesteliai. Seimo jau priimtu sprendimu nuo 2019 m. sausio 1 d. sujungiami Vytauto Didžiojo universitetas, Aleksandro Stulginskio universitetas ir Lietuvos edukologijos universitetas, šiemet jau vyko studentų priėmimas į pedagogines studijas naujajame VDU pedagogų rengimo centre. MRU prisijungs prie VGTU 2019 m. Šiaulių universitetas kitų metų viduryje prisijungs prie Vilniaus universiteto. Taip pat planuojama Lietuvos sporto universitetą prijungti prie Lietuvos sveikatos mokslų universiteto. ■

Veiklos neįmanoma pagerinti, tik sumažinus kolegijų skaičių

■ Atkelta iš 1 p.

būsimo pertvarkos naudos analize ir skaičiavimais. Kartais reikia išeiti iš komforto zonos ir pagalvoti, ką naujo sukursime“, – tvirtina LKDK prezidentas.

LKDK kreipėsi į ministeriją ir kitas valstybės institucijas, išsakydama savo pasiūlymus, siekiant tobulinti valstybinių kolegijų veiklą. Pasak LKDK, pokyčių planas privalo ne tik atsakyti į svarbiausius iššūkius, su kuriais susiduria valstybinių kolegijų sektorius, bet ir būti sistemingai išdėstytas laike su procesų įgyvendinimo užtikrinimo mechanizmais, finansavimu ir siekiamų rezultatų tarpiniais vertinimais. „Norint nuoseklaus kolegijų sektoriaus veiklos tobulinimo, veiksmus būtina atlikti etapais. Pirmiausia turi būti priartintas vienas kolegijos studentui pirmos pakopos studijose skiriamas finansavimas prie finansavimo, skiriamo pirmos pakopos universiteto studentui. Atsižvelgiant į specialistų poreikio analizę ir pertvarkos procesus, pradžioje siūlome priimti sprendimus dėl tų institucijų, kuriose neigiamas veiklos poveikis labiausiai juntamas. Taip pat būtina peržiūrėti studijų

programų pasiūlą kolegijose, restruktūrizuoti ar naikinti dubliuojančias programas, suformuoti nekintančius kolegijų sektoriaus veiklos tobulinimo kriterijus ir siekinius.

Reikia pradėti realizuoti 5 ISCED lygmens studijas ir sukurti įstatymus bei poįstatyminius teisės aktus, leidžiančius realizuoti profesinės magistrantūros studijas kolegijų sektoriuje. Taip pat labai svarbu suformuoti aiškius užsakomųjų taikomųjų tyrimų ir tokios veiklos kolegijose vertinimo kriterijus bei nuosekliai didinti šios veiklos finansavimą. Tokie nuoseklūs veiksmai, o ne tik aritmetinis kolegijų jungimas, leistų gerinti studijų kokybę ir konkuruoti aukštojo mokslo erdvėje“, – LKDK poziciją pateikia N. Varnas.

40 proc. mažesnis finansavimas, o reikalavimai – tie patys

Netolygus kolegijinių ir universitetinių studijų finansavimas yra dar viena ilgametė problema, į kurią Vyriausybė vis dar žiūri pro pirštus. Be šios problemos sprendimo, sunkiai įsivaizduojamas sektoriaus veiklos

tobulinimas. Juk kolegijų studentų norminės pirmos pakopos studijų kainos dydis sudaro tik apie 60 proc. šiandienės universitetų studentų tos pačios pirmos pakopos norminės studijų kainos dydžio. „Situacija rinkoje yra nelygiavertė, tai tęsiasi jau ne vienerius metus. Mūsų krepšelis buvo ir išliko beveik dvigubai mažesnis nei universitetų, tačiau laboratorijos ir mokymų bazės kolegijose savo modernumu ir turima įranga, o galiausiai ir palaikymui reikalingomis lėšomis nenusileidžia universitetų bazėms, kartais ir lenkia. Nors finansavimas smarkiai skiriasi, tačiau kokybiniai reikalavimai keliami visoms pusėms“, – netolygų vieno studento studijoms skiriamą finansavimą akcentuoja LKDK prezidentas.

LKDK nuomone, siekiant valstybinių kolegijų veiklos kokybės tobulinimo, būtina priartinti vienas kolegijų studentui skiriamą finansavimą prie vienas universitetų studentui skiriamo finansavimo. „Remiantis Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos duomenimis, 2018 m. kolegijose buvo sudaryta apie 5000 valstybės finansuojamų sutarčių. Siekiant užtikrinti ne prastesnę tos pačios

Kauno technikos kolegijos studentai „Volkswagen“ laboratorijoje.

pakopos studentų parengimą ir sėkmingai tobulinti kolegijų veiklą, būtina suvienodinti kolegijų ir universitetų pirmos pakopos studentų studijų kainą. Tam vidutiniškai reikėtų didinti 400–500 eurų lėšas vienas kolegijų studentų krepšeliui. Tik užtikrinus nuoseklius pokyčių planavimo ir sprendimų įgyvendinimo procesus, kartu įtraukiant juose dalyvaujančias institucijas, galima tikėtis sėkmingai įgyvendinti kolegijų sektoriaus veiklos tobulinimo planą“, – apibendrina LKDK prezidentas N. Varnas. Parengta pagal LKDK 2018 m. lapkričio 6 d. komunikacinį pranešimą. ■

UNIVERSITETAS REFORMOJE

■ Atkelta iš 2 p.

turi pelningesnių pasiūlymų dirbti versle ar viešajame sektoriuje, todėl jų apsisprendimas studijuoti doktorantūroje turi nemažą alternatyviųjų išlaidų. Tokiose šalyse, kaip JAV, šias išlaidas ir universiteto sužadintas, bet nepateisintas viltis turėti įdomų, prasmingą ir širdžiai malonų darbą iki gyvenimo pabaigos galima bandyti kompensuoti teisiniu keliu. Ir ten, už Atlanto, greičiausiai tai pavyktų. Bet tik ne Lietuvoje. Labai tikėtina, kad neturime tokios teisinės praktikos. Visa tai gali brangiai kainuoti, o ir visuomenės požiūris į tokias bylas greičiausiai nebūtų pats palankiausias.

Bet palikime politiką ramybėje, nes valdžia net iškiliausiems protams gali susukti galvas, o gerus norus paversti skambiais lozungais. O kaip šioje situacijoje elgiasi reformuojamas universitetas, o tiksliau, jo „vairininkai“ arba „menedžeriai“?

Šiame kontekste turėčiau paaiškinti, kodėl apibūdinama universiteto valdymą nevartoju jau įprastais tapusių žodžių „vadyba“, „vadovai“ ar „vadovybė“. Galėčiau nurodyti tris tokio pasirinkimo priežastis: 1) „vadybą“ suprantu kaip organizacijos, kuriai būdinga tam tikra vertybių sistema (universitete akademinė etika turėtų būti tų vertybių pagrindas), tikslų siekimo procesą; 2) užsiimti vadyba, t. y. vadovauti, gali tik tie darbuotojai, kurie turi atitinkamą kvalifikaciją ir reikiamus gebėjimus; 3) „vadyba“ arba „vadovybės“ veikla negali būti savitikslių, t. y. orientuota tik į savo išlikimą.

Drįsčiau teigti, kad visus tris vadybos proceso elementus vargu ar aptiktume bent viename mūsų šalies universitete. Universitetų vadovybėje sunkiausiai būtų aptikti reikiamą teorinį ir praktinį pasirengimą turintį vadovą. Edukologą, žiedadulkių (gali būti ir kitos smulkios dalelės) tyrinėtoją, ekonomistą, fiziką, chemiką, matematiką, informatiką, teisininką – taip, prašom, bet vadybos specialistą rasti būtų tikrai sunku. Matyt, universiteto vadyba užsiimti gali bet kas.

Toks požiūris rodo, kad šioje srityje ne daug pasistūmėjome nuo Nikitos Chruščiovo laikų, kai, grįžęs iš JAV, jis dalijosi savo nuostaba su Sovietų Sąjungos gyventojais, sakydamas, kad „įsivaizduojate, jie ten universitetuose net įmonių vadovus rengia“. Man šiuo aspektu visada būna smalsu sužinoti, o kas būtų, jei vadybos specialistas imtųsi tų smulkiųjų dalelių tyrinėjimo arba pasinertų į chemijos eksperimentus? Bet čia jau reikia turėti lakią vaizduotę... Manysčiau, kad, jei universiteto valdymui nėra būdingi du iš trijų mano minėtų proceso elementų, šį procesą drąsiai galima vadinti „menedžerizmu“. Jei tai būtų verslo (ypač gamybos) įmonės valdymas, tuomet galima tiesiogiai versti į lietuvių kalbą ir šį procesą vadinti „gamybos įmonės valdymu“.

Deja, tik Civilinio kodekso nuostatomis ir biurokratinio administravimo paremtu universiteto valdymo proceso pavadinimas neturi lietuviško atitikmens, todėl jam labiausiai tiktų „menedžerizmas“, o jį įgyvendinantys darbuotojai būtų „menedžeriai“. Pastarieji paprastai yra skaitę nemažai įstatymų arba turi juos gerai išmanančius

teisininkus. Silpnoji jų vieta yra akademinė etika. Tol, kol Lietuvos Respublikos akademinės etikos kontrolierius neišaiškina jiems nesuprantamų procedūrų ar „nematomų“ interesų konfliktų, jie gali mėnesių mėnesius (o gal ir ilgiau) sustingę laukti to išaiškinimo. O ir išaiškinus, jie yra linkę dangstyti Civilinio kodeksu, teigdami, kad Akademinės etikos kodeksas yra tik rekomendacinio pobūdžio. Net kai kuriose verslo įmonėse į etiką žiūrima rimčiau!

Akistatoje su reforma universiteto „menedžeriai“ didžiausiu priešu laiko dėstytojus, o tiksliau – per didelį jų skaičių. Tam skaičiui sumažinti pasitelkiami pseudokonkursai, kuriuose Antikos gladiatorių ar Viduramžių gaidžių peštynių stiliumi (čia, matyt, yra mėgstamiausias „menedžerių“ sporto šakos) kandidatai dar paraginami: „Jūs privalote laimėti tą konkursą..., jei jį laimėsite, gausite 0,5 lektoriaus... docento... profesoriaus etato..., nuolatinę darbo sutartį..., ir t. t.“

Tiesa, yra vienas skirtumas, palankus senoviniams konkursams, – ten būdavo bent minimalios taisyklės, nurodančios, ką reikia daryti, kad laimėtum ar bent jau išgyventum toje kovoje. „Menedžerizmo“ apimtame universitete pretendentai tiesiog „išbalsuojami“, nes, kaip teigiama mano aprašomo universiteto dėstytojų ir mokslo darbuotojų atestacinės ir priėmimo komisijos nutarime, „iš dviejų kandidatų reikėjo išrinkti vieną, todėl buvo išrinktas (-a) X kandidatas“.

Žinoma, ne visada „menedžeriai“ įpareigoja atestacinę komisiją atlikti tokias „sudėtingas“ misijas, kaip išrinkti vieną kandidatą iš dviejų, neturint aiškių vertinimo kriterijų. Kartais jie gali būti labai liberalūs ir leisti iš kandidato į profesoriaus pareigas pavaldinių sudarytai atestacinei komisijai suteikti savo vadovui (taip, teisingai supratote, „menedžeriu“) ne tik profesoriaus pareigas, bet ir papildomai dar pamaloninti profesoriaus pedagoginiu vardu ir bent dalimi profesoriaus etato vienoje iš universiteto katedrų. Bet čia tik tada, kai pretendentas yra „menedžeris“ ir turi tam tikrų galių (pavyzdžiui, gali kitus „menedžerius“ įdarbinti naujame universiteto padalinyje, tikėdamasis, kad, universitetui žlugus, naujasis „kūriny“ išliks.

Šioje konkurso procedūrų „abrakadabroje“ nemenkas vaidmuo tenka akademinėi etikai ir ją prižiūrinčiai Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai. Ši tarnyba nemato nieko blogo, jei „menedžeris“ be konkurso 0,1 etato įdarbina atestacinės komisijos narį į jo vadovaujamą universiteto padalinį ir, pasibaigus konkursui, jį atleidžia. Tame padalinyje darbuotojai atsiranda iš niekur (jiems konkursai nėra skelbiami) ir pradingsta... ne, ne į niekur, bet toliau sėkmingai dirba savo „gimtosiose“ katedrose. Turbūt liberalesnio požiūrio į akademinę etiką nėra jokioje kitoje pasaulio šalyje. Tiesa, teko bendrauti su vienos Afrikos šalies universiteto profesoriumi, kuris minėjo, kad jų universitete galima tapti profesoriumi, jei „už“ balsuoja trys to paties akademinio padalinio darbuotojai. Lietuvos universiteto atveju konkurso profesoriaus pareigoms eiti komisiją sudarė 10 narių, iš kurių 5 – pretendento vadovaujamo padalinio darbuotojai. Taigi, nuo šios Afrikos šalies pažengėme ne taip jau ir daug – per du darbuotojus. Išlieka atviras klausimas – į kurią pusę...

Kitus reikšmingus pokyčius „menedžerizmo“ apimtame universitete gali riboti tik pačių „menedžerių“ vaizduotės stygius – ilgamečiai akademinės bendruomenės nariai gali būti stumdomi kaip šachmatų figūros universiteto struktūrinių padalinių lentoje. Man sunku vertinti, koks tuose persitumdymuose yra verslo atstovų vaidmuo, bet aukščiausias universiteto „menedžeris“ tikrai turi galimybę, nesitardamas su katedros žmonėmis, tiesiog padovanoti katedrą vietinio verslininko žmonai ar draugei, kuri dėl nekompetencijos ar vykdydama kažkieno planus katedros darbuotojus gali atleisti.

Kadangi tokį atleidimą straipsnio autorė patyrė asmeniškai, tai teisingumo dėlei reikia pripažinti, kad viskas vyko gal ir ne vietoje, ir ne visai etiškai, bet tikrai estetiškai, su visais „mieloji, turiu jums liūdną žinią, apgailestauju, bet jums krūvis nebus sudarytas“, t. y. vadovaujantis visais naujosios vadybos principais. Po aštuoniolikos metų darbo universitete toks atleidimas šiek tiek nustebino, juolab kad konkursas buvo dar nepasibaigęs, dėstomi studijų dalykai neatšaukti, studentams nebuvo paaiškinta, kur dingę jų pradėtų baigiamųjų darbų vadovė. Sugražinimas į universitetą tik spalio mėnesį buvo lygiai toks pat keistas ir netikėtas.

Šis kiek groteskiškas vieno universiteto pavyzdys rodo visišką „menedžerizmo“ dominavimą universiteto kultūroje. Universiteto autonomija yra apribota „menedžeristinio“ universiteto valdymo aparato tikslų, kurie ne visada sutampa (tiksliau, dažniausiai nesutampa) su universiteto, pedagoginio personalo, mokslininkų ir studentų tikslais. Galima sakyti, kad šis aparatas gyvena atskirą gyvenimą ir, priklausomai nuo išorinės situacijos, dažniausiai siekia naudoti sau: gerais laikais – daugiau administracijos darbuotojų etatų ar daugiau galių pačioje administracijoje, o kai universiteto situacija blogėja – vieni laukia didesnių išiešmų, o kiti mano anksčiau minėtu būdu „susiorganizuoją“ sau mokslo laipsnius ir vardus.

Tokiame universitete labai ribojama informacija – dėstytojų darbo krūvių, darbo užmokesčio apskaitos metodikos tampa didžiausia paslaptimi, užrakinta po devyniais užraktais. Nepageidaujami sprendimai ir

išorės vertinimai nuleidžiami žemiausioms universiteto valdymo grandims. Pavyzdžiui, akademinės etikos pažeidimai „deleguojami“ katedroms, kurios turi pačios nuspręsti, kurio iš konkurso reikalavimus atitinkančių darbuotojų atsisakyti, jų darbuotojams (dėstytojams) nuolat priekaištaujama dėl studentų skaičiaus mažėjimo, prasto išorinio vertinimo rezultato, nepakankamo bendradarbiavimo su socialiniais partneriais, nekokybiškų studentų praktikos vietų ir pan. Tačiau nuopelnai dažniausiai būna „menedžerių“: „mūsų sumanumo dėka vėl išgelbėjome universitetą“, „išsaugojome daug studijų programų“, „apgynėme universitetą nuo švietimo funkcionierių“ ir pan.

„Menedžeriai“ įprastai disponuoja ir valdo reikšmingiausią universitetų informacijos dalį (taip pat ir apie pokyčius vidaus ir išorinėje aplinkoje), todėl gali būti labai lankstūs, priimdami jiems palankius sprendimus. Pavyzdžiui, struktūrinio padalinio pavadinimo pakeitimas laiku gali padėti išvengti nepageidaujamo ankstesnių sprendimų šleifo, atsikratyti neparankiais darbuotojais, tačiau nebūtinai bus naudingas pačiam universitetui.

Universitetų reformos įkarštyje pasibaičiusi kadencija neretam mokslininkui yra akademinės karjeros pabaiga, jei jis iš anksto nepasirūpino bent nedidele „menedžerio“ etato dalimi. Mažiau pažįstančiam universitetų „virtuvę“ gali atrodyti, kad viskas čia gerai, juk kituose universitetuose taip pat vyksta konkursai, galima dirbti, pretenduoti ir laimėti... dar penkerius nerimo metus. Deja, konkursai, kuriuose laimi „atėjūnai“ iš kitų universitetų, Lietuvoje vis dar yra retenybė.

Vis tik nemaloniausia turbūt yra tai, kad „menedžerizmas“, kaip iškreipta, su korporatyvinta universiteto valdymo forma, kenkia universiteto misijai, jos pagrindiniams tikslams. Interesų konfliktai, postų dalybos ir procedūrų pažeidimai dažnai pakeičia kūrybą, akademinę laisvę ir etiką. Nukentia studijų kokybė ir kartais išstus dešimtmečius puoselėtas bendruomeniškumas. Reforma, kuri turėtų būti optimizuojanti, jungianti ir telkianti, deja, palieka ne vieną nuosėdų šleifą universitetų bendruomenėse. ■

MOKSLO RENGINIAI

Konferencija apie mokslo komunikaciją

Gruodžio 4 d. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas kartu su Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centru bei Lietuvos bibliotekininkų draugija organizuoja konferenciją „Tarp kūrybinių dirbtuvių ir laboratorijų: mokslas, menas ir bibliotekos sumanioje visuomenėje“. Informacija apie renginį skelbiama <http://www.kf.vu.lt/naujienos/mokslas/4691-birziskos-skaitymai-2018>.

Konferencijoje numatoma diskutuoti apie mokslo komunikaciją visuomenei, mokslo edukaciją ir kultūros bei meno vai-

dmenį šiame procese, galimybę panaudoti daugiau nei 2000 institucijų sudarančio Lietuvos bibliotekų tinklo potencialą mokslo komunikacijoje. Po pranešimų sekcijose bus surengta diskusija, kurioje bus galima pasidalinti idėjomis ir išvalgomis šiomis temomis.

Kilus klausimams dėl renginio turinio ir dalyvavimo, maloniai prašome susisiekti su Zinaida Manžuch, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto mokslo reikalų prodekanė, tel. (8 5) 236 6019, <http://www.kf.vu.lt>. ■

Kodėl nevilioja sparčiai augantis sektorius?

Prof. Rimvydas Milašius

Pastaraisiais metais aprangos ir tekstilės sektorius Lietuvoje ypač sėkmingai vystosi, o finansine išraiška sukuriama daugiau produkcijos nei bet kada anksčiau. Tačiau šiuo metu susidarė labai pavojinga situacija: studijuojančių tekstilės inžineriją nuolat mažėja, todėl vienoje iš didžiausių pramonės šakų itin jaučiamas šių taip reikalingų specialistų trūkumas.

2009 m. pasikeitusi stojimo į aukštąsias mokyklas tvarka buvo labai nepalanki visai technologijų mokslo sričiai, o tekstilės inžinerijos kryptį tai padarė ypatingą žalą. Ir nors kitose technologinių mokslų studijų kryptyse šiandien ši situacija šiek tiek gerėja, aprangos ir tekstilės studijose ir toliau stebimas studijuojančiųjų skaičiaus mažėjimas. Kodėl? Panagrinėkime išsamiau.

Viena iš priežasčių, lėmusių tokią situaciją, – aprangos ir tekstilės pramonės smukimas, įvykęs prieš daugiau nei 20 metų, kai daug darbuotojų prarado darbo vietas. Tai visuomenėje suformavo neigiamą šios pramonės šakos įvaizdį, kuris jaučiamas ir dabar, nepaisant per paskutinį dešimtmetį vykstančio ryškaus šios pramonės šakos augimo.

Aprangos ir tekstilės sektorius šiuo metu vystosi labai sėkmingai. Tai lemia naujausių technologijų ir medžiagų diegimas pramonės įmonėse, aukščiausios kokybės gaminių kūrimas ir pelningų rinkų užkariavimas – apie 83 proc. visos pagaminamos produkcijos eksportuojama į Skandinavijos šalis, Jungtinę Karalystę, Vokietiją, Prancūziją, Italiją ir kt. Nemaža dalis įmonių savo produkcijos Lietuvoje neparduoda, nes kuriamos produkcijos kokybė atitinka aukščiausius reikalavimus ir įmonės gali ją daug brangiau parduoti aukštesnio ekonominio išsivystymo šalyse. Toks aukštas produkcijos įvertinimas Vakarų šalyse sukūrė situaciją, kad dažnas Lietuvos gyventojas net nežino apie valstybėje sėkmingai veikiančias šio sektoriaus įmones, jų inovatyvumą ir galimybes. Tai dar viena galima priežastis, kodėl jaunuoliai nesirenka aprangos ir tekstilės inžinerijos studijų.

Pavojaus signalas: paklausa labai viršija pasiūlą

Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių asociacijos (LATIA) duomenimis, šiuo metu Lietuvoje tekstilės ir aprangos gamybos sektoriuje dirba daugiau nei 28 tūkst. darbuotojų, kurie per metus sukuria produkcijos už beveik 1 mlrd. eurų. Pastarasis skaičius kasmet auga. Prieš kelerius metus Kauno technologijos universitetas (KTU) kartu su LATIA apskaičiavo, kad tuo metu Lietuvoje dirbo apie 2 tūkst. aprangos ar tekstilės inžinerinių išsilavinimą turinčių darbuotojų. Nors atlikta analizė parodė, kad gal ir ne visose užimamose pozicijose reikalingas būtent toks inžinerinis išsilavinimas, vis tik ne mažiau nei 1200 specialistų jis ištis reikalingas. Tai

reikia, kad kasmet Lietuvos universitetai turi parengti ne mažiau kaip 30 šios srities absolventų, iš kurių bent 10 turėtų turėti tekstilinę specializaciją – tam, kad galėtų pakeisti į pensiją išeinančius darbuotojus.

Tekstilės ir aprangos inžinieriai Lietuvoje buvo ir yra rengiami tik vieninteliame KTU. Kurį laiką aprangos inžinierius rengė ir Šiaulių universitetas, tačiau tai truko neilgai ir tokių studijų Šiauliuose apskritai nebeliko. Deja, tačiau ir KTU studijuoja labai nedidelis būsimų specialistų skaičius – visose 4 metų bakalauro laipsnį suteikiančiose studijose 55 studentai specializuojasi aprangos sektoriuje ir tik 11 – tekstilės sektoriuje. Situacija artima katastrofinei, nes stiprus pramonės sektorius gali sugriūti ne dėl kokių nors ekonominių ar politinių priežasčių, o tik dėl vidinių Lietuvos aukštojo mokslo problemų.

Politikai problemą žino, bet veiksmų nesiima

Nors jaunų tekstilės inžinerių trūkumas yra akivaizdus, vis dar susiduriame su problema, kad pačios įmonės nėra linkusios reikšmingiau investuoti į specialistų rengimą. Pavyzdžiui, Portugalijoje, kur ši problema iškilė gerokai anksčiau, pramonininkai jau suprato, kad, jei jie patys nesirūpins jaunų specialistų rengimu, jiems niekas jų ir neparengs. Pastaraisiais metais Portugalijos tekstilės pramonės įmonės ėmėsi labai aktyviai viešinti šios inžinerinių mokslų srities specialistų poreikį. Į tai buvo įtraukta ir šalies vadovybė – Portugalijos ministras pirmininkas ne vienoje laidoje pabrėžė tekstilės pramonės reikšmę šalies ūkiui. Panaši situacija yra ir Prancūzijoje – ten taip pat pastebimas susidomėjimo tekstilės inžinerijos studijomis pakilimas.

Ne vienerius metus LATIA kartu su KTU nuolat atkreipia Vyriausybės (taip pat ir tiesiogiai ministrų pirmininkų) dėmesį į susidariusią katastrofinę situaciją rengiant jaunus specialistus šiam sektoriui, tačiau ryškesnės paramos iš Vyriausybės iki šiol nėra sulaukta, nors visos buvusios vyriausybės ir ministrai sutiko, kad situacija yra bloga ir reikia kažką daryti.

Deja, tas „kažkas“ ir liko kažkuo. Nepaisant gerų ketinimų, studentų skaičius nuolat mažėja ir pastaruoju metu tapo kritinis – KTU turi papildomai iš vidinių rezervų finansuoti studijų išlaikymą, o atskiras bakalauro tekstilės inžinerijos studijas iš viso uždarė dėl per mažo stojančiųjų skaičiaus, nes, pagal dabartinius Švietimo ir mokslo ministerijos reikalavimus, jis yra nerentabilus. Darbuotojų skaičius tekstilės sektoriuje per pastaruosius 5 metus padidėjo beveik penktadaliu. Tekstilės sektoriaus vystymasis per pastaruosius kelerius metus pranoko pačius optimistiškiausius lūkesčius, o pagrindinė to priežastis – Lietuvos tekstilės įmonėse kuriami ir gaminami inovatyvūs ir kokybiški gaminiai.

Koją kiša neigiamas įvaizdis

Susidarė kuriozinė situacija – kuo aprangos ir tekstilės pramonės sektorius tampa geresnis, tuo daugiau jo produkcijos perkama Vakarų šalyse, tačiau tuo mažiau apie tokią pramonę sužino Lietuvos gyventojai. Ypač skaudu, kad ta informacija nepasiekia moksleivių, kurie nežinodami tiesiog nesirenka šių studijų. Nėra normalu, kad pramonės sektoriui, kuris yra vienas iš didžiausių šalyje, praktiškai nėra rengiami specialistai. Gal kai kam gali atrodyti, kad studentų

KTU Mechanikos inžinerijos ir dizaino fakultete. Kuriami nauji modeliai

nesurenkama dėl prastos vykdomų studijų kokybės. Tačiau aprangos ir tekstilės studijų programos atestuojamos aukščiausiu lygiu (6 metams). KTU dėstytojai per pastaruosius 5 metus vykdė 12 tarptautinių mokslo ir studijų projektų, kūrė ir kuria įvairias mokymų programas Europos šalių universitetams (šiuo metu veikia du „Erasmus+“ projektai TEXMODA ir TEXSTRA), dėsto tarptautinėje Europos šalių dvigubo diplomo magistrantūros studijų programoje E-TEAM (programa registruota aukštai reitinguojamame Gento universitete Belgijoje), kurioje studijuoja ir KTU studentai.

Šis pramonės sektorius siūlo darbo vietas ir nemaža dalis studentų kviečiami dirbti jau bakalauro studijų metu, nes įmonės taip bando pritraukti būsimą absolventą jau nuo studijų suolo. Pagrindinė problema yra tai, kad aprangos ir tekstilės sektoriaus įvaizdis visuomenėje yra stipriai iškreiptas beveik prieš 30 metų vykusių negatyvių permąnų.

Aprangos ir tekstilės pramonė yra sparčiai auganti, diegianti inovacijas, o inžinerinis ir kūrybinis tiriamasis darbas neturi jokių sąsajų su senovišku įvaizdžiu – prie siuvimo mašinos palinkusia moterimi ar močiute, mezgančia virbalais. Atvirkščiai, tai – naujausiomis skaitmeninėmis technologijomis grįsta pramonės sritis, turinti milžinišką potencialą.

Plėtra susijusi ir su valstybės saugumu

Vakarų Europa po truputį sugrįžta į šią sritį, nes ne tik suprato jos svarbą aprangos gamyboje, bet ir įvertino galimas grėsmes, kylančias, kai specialioji, funkcinė tekstilė ir

jos gaminiai kuriami ne vietoje, o šalyse, kurios tampa vis mažiau demokratiškos ar net priešiškos Vakarų valstybėms. Šalių gynybai skirtos medžiagos ir speciali, pavyzdžiui, nematoma, radiaciją sugerianti ar kita, kai kada net fantastinius filmus primenanti kario apranga negali būti ne tik kuriama, bet ir gaminama nepatikimose šalyse. O tam, kad to nebūtų, Europos Sąjungos šalyse būtina išlaikyti tekstilės ir aprangos pramonę.

Beje, kai kurioms Vakarų Europos šalims gana sunkiai sekasi atkurti šį sektorių. Pavyzdžiui, Skandinavijoje tai jau praktiškai neįmanoma – per daug viskas sunaikinta. Lietuvoje šis sektorius dirba ir sėkmingai dirba, todėl kyla klausimas, ar tikrai reikia viską sugriauti šią sritį, paremta naujausiomis medžiagomis (įskaitant nanomedžiagas), skaitmeninėmis technologijomis ir inovatyviomis panaudojimo galimybėmis, gali ir netgi privalo gyvuoti šalia pačiomis naujausiomis nanotechnologijomis, lazeriais ar kitomis inovatyviomis sritimis paremtų pramonės sektorių.

Tad Lietuva turi galimybę užimti šią nišą, kadangi vis dar esame pakankamai stiprus šioje srityje. Bet ar tokie liksime, jei nebus naujų, kūrybiškai mąstančių absolventų, kurie plėtotų šį sektorių inovatyvia kryptimi, kaip tai jau vyksta kitose šalyse? Gali būti, kad aprangos ir tekstilės pramonė Lietuvoje išliks, tik visą kūrybinį darbą atliks jau nebe Lietuvos piliečiai. Būtų labai gaila, jei mūsų jaunimas valytų silkes ir plautų grindis Vakaruose, o mūsų pramonės įmonėse vadovaujamas ir kūrybines pareigas eitų ir tūkstantines algas gautų kiti. *Autorius yra Kauno technologijos universiteto Mechanikos inžinerijos ir dizaino fakulteto profesorius*

Tekstilės ir aprangos studijos KTU. Justinos Šuminaitės nuotr.

Ar universitetai pajėgūs užpildyti rinkoje trūkstamą darbuotojų skaičių?

Kristina Lazickienė

Lietuva tampa vis dažnesniu pasirinkimu kino industrijai plėtoti. Čia sukurtas ne vienas pasaulinį pripažinimą pelnęs filmas, savo nišą atranda amerikiečių televizija HBO, didėja vaizdo klipų gamybos poreikis. Per pastarąjį dešimtmetį kone dvigubai išaugusi reklamos vaizdo klipų gamybos rinka skatina pasitempti – auga ne tik rinka, bet ir tinkamai parengtų specialistų poreikis. Tačiau prasidedantį proveržį gali sustabdyti jau dabar jaučiamas specialistų trūkumas.

Išankstiniais Lietuvos reklamos prodiuserių asociacijos (LAPA) skaičiavimais, reklamos vaizdo klipų gamybos rinka sukuria 15 mln. eurų per metus, o vieno filmavimo metu dirbančių žmonių kiekis aikštelėje gali viršyti net 100. Vaizdo klipų gamybos rinkoje dirbančių apšvietimo, įgarsinimo, renginių technikos specialistų poreikis, tikė-

tina, auga dar kelerius metus. Augant reklamos verslo apimtims ir Lietuvoje teikiamų reklamos vaizdo klipų gamybos paslaugų eksportui, didėja poreikis specialistų, galinčių suprojektuoti, parengti ir valdyti renginių techniką, būtiną filmavimo metu.

Siekiant patenkinti rinkos poreikius, Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VGTU) pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos reklamos prodiuserių asociacija (LAPA). Šia partneryste siekiama padėti studentams integruotis į darbo rinką anksčiau, nei jie baigs studijas, taip pat siekti strateginių tikslų, pavyzdžiui, mokestinės lengvatės kino ir reklamos gamybai. Partneriai susitarė dėl studijų skaitmeninimo, bendrų praktikos vietų kūrimo bei kino ir reklamos prodiuserių rinkos plėtos.

„Džiaugiamės atradę Vilniaus Gedimino technikos universiteto Kūrybinių industrijų fakulteto studentus, kurie tiek turi gerą techninį pasirėmimą, tiek išmano komandinio ir

kūrybinio darbo principus. Pirmiausia dailomės į renginių inžinierius, kurių poreikis dabar išties didelis“, – teigia LAPA vadovė Daiva Jurkonytė.

Pasak VGTU Kūrybinių industrijų fakulteto dekanės Živilės Sederevičiūtės-Pačiauskienės, Lietuvoje gabi nuomonė, kad universitetai rengia teoretikus, neturinčius supratimo apie darbo rinką. „Mūsų verslo partneriai dalyvauja ne tik koreguojant programos turinį, atliekant studentų praktikas ar siūlant baigiamųjų darbų temas, bet ir aptariant kiekvienų metų studentų pasiekimus. Tai leidžia verslui gerai pažinti studentus ir kuo anksčiau atsirinkti geriausius“, – pasakoja Ž. Sederevičiūtė-Pačiauskienė.

Anot dekanės, būsimieji renginių inžinieriai bendradarbiauja su verslo įmonėmis nuo pat pirmojo studijų kurso. Specialiai jiems universitete organizuojami papildomi mokymai, kadangi, be inžinerinių fundamentalių dalykų, studentai turi įgyti ir

VGTU studentai mokosi kurti reklamos vaizdus. Simo Bernoto nuotr.

praktinės patirties, kad galėtų iš karto įsilieti į vaizdo klipų gamybos ar renginių techninio aptarnavimo darbus įmonėse. Vien liepos mėnesį LAPA vienijamos įmonės nufilmavo per 20 projektų. Šiuo metu filmuojami 8 filmai, netrukus pasirodys dar bent 7, o artimiausiu metu ruošiamasi nufilmuoti dar 5 naujus filmus. ■

MOKSLO TARPTAUTIŠKUMAS

CERN atstovai vertino galimybę Lietuvoje steigti verslo plėtros centrą

Spalio 31 d. Kaune viešėje Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijos (CERN, *European Organization for Nuclear Research*) atstovai įvertino galimybę Lietuvoje steigti CERN verslo plėtros centrą – „inkubatorių“. Europoje yra dešimt tokių centrų, kuriuose įmonės gauna pagalbą, komercializuojant CERN technologijas, kuriant inovatyvius produktus ir juos pritaikant visuomenės poreikiams.

Lietuva neseniai tapo CERN nare. Tai, kad ji yra svarstoma kaip vieta CERN verslo plėtros centro įkūrimui, yra svarbus tik stipraus šalies aukštojo mokslo, bet ir aukštosiomis technologijomis kuriamos pridėtinės vertės įrodymas.

CERN atstovai Kaune aplankė Lietuvos sveikatos mokslų universitetą ir Kauno technologijos universiteto Medžiagų mokslo ir

Biomedicininės inžinerijos institutus „Santakos“ slėnyje. Susitikime Nacionaliniame inovacijų ir verslo centre svečiai kartu su KTU, LSMU, Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos energetikos instituto, Lietuvos mokslų akademijos, Ūkio ministerijos ir verslo atstovais diskutavo apie Kauno inovacijų ekosistemą ir galimybes jauniems, inovatyviems verslams.

„CERN delegacijos vizitas yra labai svarbus, nes jei CERN verslo plėtros centras bus įsteigtas Lietuvoje, jis bus toks vienintelis Centrinėje ir Rytų Europoje ir turės didelę įtaką regiono mokslo bei verslo inovatoriams. CERN verslo plėtros centras skatintų CERN sukauptų žinių ir technologijų pritaikymą svarbių problemų sprendimui. Pavyzdžiui, naujos technologijos ir dirbtinis intelektas būtų naudojamas ligų diagnostikai

ir gydymui, didelių duomenų apdorojimui“, – pažymėjo dr. Leonas Balaševičius, KTU mokslo ir inovacijų prorektorius.

CERN verslo plėtros centras suteikia pagalbą, plėtojant verslą: teikia informaciją ir ekspertų konsultacijas, pritaikant technologijas produktų kūrime, padeda ieškant finansavimo šaltinių. Centras Lietuvoje įtrauktų įvairių sričių ekspertus: informacinių technologijų, medžiagų inžinerijos, taip pat medicinos srities specialistus.

CERN yra geriausiai visiems žinoma dėl Šveicarijoje esančio didžiojo hadronų priešpriešinių srautų greitintuvo (LHC, *The Large Hadron Collider*) – didžiausio ir galingiausio pasaulyje dalelių greitintuvo. CERN atliekami tyrimai yra susiję su daugeliu sričių: nuo kriogenikos (labai šaltų temperatūrų poveikio medžiagoms) iki dalelių stebėse-

CERN atstovų apsilankymas Kauno technologijos universitete

nos ir radiacijos tyrimų. Šios technologijos ir mokslininkų atliekami darbai turi įtakos daugeliui visuomenei svarbių sričių: medicinai, saugumui ir pramonės plėtrai. ■

IN MEMORIAM

Palydėjus Zofiją Stukonienę 1927–2018

Spalio 23 d., eidama 92-uosius metus, mirė gydytoja citopatologė, medicinos mokslų daktarė, docentė Zofija Ona Mickytė-Stukonienė. „Viską gyvenime pasiekėme tik darbo ir žinių dėka. <...> Svarbiausia, kad galėjau gydyti žmogų“, – teigė docentė. Jos mokytojai buvo profesoriai Janina ir Vladas Lašai. Daug mokėsi iš profesorės mokinės prof. Elenos Stalioraitės. Iš jų taip pat išmokusi, kad „ligas nustatyti galima tik išsiaiškinus priežastinius ryšius ir supratus tą žmogų kaip individą“. Pasak Z. Stukonienės, tai suvokti jai padėjo būtent patologinė anatomija. „Etiopatogenezę – ligos kilmę ir vystymąsi. Čia yra esmių esmė“, – buvo įsitikinusi mokslininkė.

1952 m. baigusi Kauno medicinos insti-

tutą, gavo paskyrimą į Biržus dirbti teismo medicinos eksperte, tačiau po didelių pastangų liko Kaune. Buvo įdarbinta Tuberkuliozės dispenseryje. Ištekėjusi už gydytojo Mečio Stukonio, kuris buvo pašauktas į karo tarnybą ir paskirtas į Ostrovą, išvyko kartu su juo ir dirbo onkologijos dispenseryje. 1957 m. grįžo į Lietuvą, kur kaip tik buvo kuriamas Onkologijos mokslinio tyrimo institutas.

Z. Stukonienėi buvo pavesta organizuoti piktybinių navikų citodiagnostiką. Ji vyko mokytis į Charkovo onkologijos institutą, kur dirbo žinomi citodiagnostikos specialistai. Pirmasis Z. Stukonienės tyrinėjimų objektas buvo natyvinių skreplių preparatų tyrimas, kurio tikslas – plaučių navikų diagnostika. 1967 m. apgynė medicinos mokslų

kandidato disertaciją apie plaučių vėžį.

Z. Stukonienė stažavosi Sankt Peterburge ir Maskvoje, Vėžio tyrimų tarptautiniame centre Lione (Prancūzijoje), dirbo Leono Beraro onkologijos centro citologinėje laboratorijoje. Įgijusi vertingos patirties, tęsė darbą Lietuvoje. „Aš niekur kitur nesiblaščiau, onkologijoje dirbau 60 metų: klinikoje ir laboratorijoje. Ši sintezė man labai daug davė, nes galėjau labiau žmogui padėti. Vos tik pradėjome kurti Onkologijos institutą, jau žinojau, ko aš noriu ir ko labai reikia Lietuvai. Kryptingai to siekiau“, – sakė docentė.

Pagrindinės jos darbo kryptys: plaučių ir gimdos kaklelio vėžio citodiagnostika, citopatomorfozė, histoklinika ir patikrinimas.

■ Nukelta | 12 p.

MOKSLO NAUJIENOS

Lietuvoje kelią skinasi ląstelių terapija

Gydymo metodai pastarąjį dešimtmetį ėmė smarkiai tobulėti. Ne išimtis ir gydymas ląstelių terapija. Modifikuodami ląsteles, mokslininkai laboratorijose gali sukurti vaistus, padedančius regeneruoti pažeistus audinius ir organus. Panaudodami ląsteles, jie gali sukurti 3D organų struktūras. Anot gyvybės mokslų specialistų, tai itin svarbu skatinant organų ir audinių donorystės pažangą bei siekiant padėti žmonėms apsisaugoti nuo sunkių ir nepagydomų ligų.

Prof. dr. Jaunius Urbonavičius. VGTU nuotr.

Ląstelių terapija padeda kurti vaistus

Ląstelių terapija – tai inovatyvus gydymo būdas, kurio metu pasitelkiamos žmogaus ar kitos ląstelės. Skaičiuojama, kad toks gydymas medicinoje taikomas nuo XX a. vidurio, kai buvo atlikta pirmoji kaulų čiulpų transplantacija. Be to, tai yra laikoma vienu iš ląstelių terapijos pavyzdžių.

Dabar ši terapija medicinoje taikoma kaip standartinis gydymas ląstelių transplantacijoje ir eksperimentinis gydymas pažangios terapijos vaistiniaisiais preparatais. Pasitelkiami žmogaus ląsteles, mokslininkai visame pasaulyje kuria sprendimus, kaip padėti žmonėms, kenčiantiems nuo šiandien sunkiai išgydomų ar nepagydomų ligų. Todėl, kaip sako ląstelių terapija užsiimančios biotechnologijų įmonės „Froceth“ vadovė ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) dėstytoja Agnė Vaitkevičienė, ši mokslo ir medicinos sritis kasmet pritraukia vis didesnę mokslininkų susidomėjimą: „Vystantis mokslui ir atsirandant naujoms biotechnologijoms, ląstelių terapija tampa viena pagrindinių mokslininkų tiriamų sričių. Šiandien specialistai gali iš odos paimtas ląsteles perprogramuoti į jų embrioninę būklę ir, pasitelkdami genų redagavimą, pakeisti jų atliekamas funkcijas bei redaguoti mutacijas.“

VGTU Chemijos ir bioinžinerijos ka-

Agnė Vaitkevičienė

tedros vedėjas prof. dr. Jaunius Urbonavičius teigia, kad ląstelių terapija yra viena iš aktualiausių bioinžinerijos ir nanobiotechnologijos kryptių. Naudojant šių mokslų metodus, įrankius ar medžiagas, jau dabar galima atlikti kryptingus, su terapija susijusius ląstelių pakeitimus. „Genų, ląstelių, audinių inžinerijos ir nanotechnologijų taikymas biotechnologijų moksluose ir technologijose leidžia sukurti visiškai naujus ligų nustatymo ar gydymo principus, modifikuoti ar sukurti naujas ląstelių arba mikroorganizmų rūšis. Ši mokslo sritis sudaro sąlygas sukurti daug efektyvesnius ar net naujus vaistus sunkių ligų gydymui“, – dėsto profesorius.

Populiarėjanti studijų kryptis

Specialistai tvirtina, kad biomedicinos

mokslų srityje ląstelių terapija yra viena aktualiausių kryptių. Ji jungia audinių bankų, pažangios terapijos vaistinių preparatų gamybos, sveikatos priežiūros ir mokslo įstaigų veiklą. Anot A. Vaitkevičienės, pastaruosiu metu, išaugus specialistų, kvalifikuotų biologų, biotechnologų, bioinžinerių ir biomedikų poreikiui, specializuota mokymų programa apie ląstelių terapiją ir audinių bankus sulaukė itin didelio susidomėjimo.

„Ląstelių terapijos kurso metu studentai supažindinami su audinių bankų veikla, donoro atrankos kriterijais, transplantacija, etiniais ir teisiniais šios veiklos reguliavimo aspektais, kokybės valdymo reikalavimais. Jauniesiems specialistams parodomi darbo laboratorijoje principai bei pažangios terapijos vaistinių preparatų gamybos ir taikymo tvarka“, – sako A. Vaitkevičienė.

VGTU laboratorijoje

VDU profesorius Saulius Šatkauskas: tobulėja vėžio gydymo metodai

Vėžio gydymui skirti tyrinėjimai per pastaruosius dešimtmečius išgyveno tikrą revoliuciją – smarkiai patobulėjo ankstyvoji diagnostika, atsirado daugybė inovatyvių gydymo metodų. Du iš jų šiuo metu intensyviai tobulina Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) mokslininkai, jau daugiau nei 20 metų ieškantys būdų efektyviai įvesti vaistus į vėžinį audinį. Naujasis jų projektas integruoja du metodus, susijusius su ląstelių ir audinių veikimu elektriniais laukais bei ultragarsu.

Pasak projekto vadovo prof. Sauliaus Šatkausko, daug naujų vėžiui ir kitoms ligoms gydyti atrastų vaistų tenka atsisakyti, nes jie yra neefektyvūs – nepasiekia ląstelių taikinių arba nepatenka į ląstelių vidų. Ląstelės turi membraną, kuri reguliuoja, kas į jas patenka. Norint geresnių terapijų rezultatų, būtina padidinti šios membranos pralaidumą. „Pirmasis mūsų metodas vadinasi **elektroporacija** – ląsteles veikdami elektriniais laukais, didiname jų membranų pralaidumą ir taip sudarome sąlygas įvesti priešvėžinius vaistus arba palengvinti jų patekimą į vėžinį audinį“, – paaiškina prof. S. Šatkauskas. Europoje šis metodas jau yra paplitęs ir dažnai taikomas kaip alternatyvus arba papildomas vėžio gydymo būdas.

Antrasis VDU tyrėjų pasitelktas metodas yra susijęs su **sonoporacija**, kuri vyksta ultragarsu veikiant terpę, kurioje yra ląstelės ir kontrastinis agentas – mikronų dydžio burbuliukai. Veikiami ultragarso, šie mikroburbulai virpa ir sprogsa. Dėl to išlaisvinta energija pažeidžia ląstelių membranas ir sudaro sąlygas įvesti vaistus.

Tačiau tiek sonoporacija, tiek elektroporacija šiuo metu yra nepakankamai efektyvios – jos itin veiksmingos tik gydant

pirminius, matomus navikus, kai išgydoma beveik 100 proc. pacientų. Mokslininkai nusprendė abu šiuos būdus sujungti su imuninės sistemos aktyvinimu ir pritaikyti gydant piktybinius navikus, pasiekti, kad liga būtų gydoma sistemškai. „Reikia, kad imuninė sistema suprastų, jog šios navikinės ląstelės yra tos, su kuriomis reikia kovoti, ir pati galėtų atlikti tolesnį darbą. Kitaip tariant, jei imamės gydyti vieną naviką, reikia, kad kitoje vietoje esantis navikas taip pat reaguotų ir mažėtų“, – projekto tikslus pristato mokslininkas.

Tyrėjas prieš 20 metų lankėsi Gustave Roussy institute Paryžiuje, kur elektroporacijos metodas pirmą kartą pradėtas taikyti gydymui nuo vėžio. Kadangi metodas sujungia elektrinių laukų ir chemoterapijos taikymą, jis pavadintas elektrochemoterapija. Vertindamas pastarųjų dešimtmečių pasiekimus, biofizikas sako, kad revoliucija jau įvyko – ankstyva diagnostika šiandien leidžia itin sėkmingai kovoti su vėžiu. Išbulinti įvairūs vaistai ir gydymo metodai, kurie arba išgydo, arba gerokai palengvina ir prailgina pacientų gyvenimą.

„Kita vertus, farmacinė pramonė yra labai brangi – skaičiuojama, kad naujo vaisto įvedimas į kliniką (nuo atradimo laboratorijoje) kainuoja apie 1 mlrd. eurų. Todėl bandoma dirbti su jau pritaikytais vaistais, pritaikyti juos. Čia ir yra mūsų projekto niša – pagerinti jau esamų vaistų patekimą į vėžines ląsteles“, – projekto ekonomiškumą įvardija prof. S. Šatkauskas. Visuomenei kiek mažiau žinomas faktas, kad gydant vėžį svarbų vaidmenį atlieka kalcis – tai ne tik apskritai sveikatai naudingas cheminis elementas, bet ir galima alternatyva priešvėžiniams vaistams, kurią galima naudoti vėžinių lą-

VDU prof. Saulius Šatkauskas. VDU archyvo nuotr.

telėjų naikinimui. Prof. S. Šatkausko projekte kalcis naudojamas kartu su elektroporacija. „Kalcio jonai ląstelėse naudojami reguliuoti

įvairius fiziologinius procesus, pavyzdžiui, inicijuoti programuotą ląstelės žūtį: ląstelėje staiga padaugėjęs kalcio, ji tai gali suvokti kaip signalą, kad kažkas negerai, ir paleisti „programą“ nusižudyti. Labai tikėtina, kad elektroporacijos ar sonoporacijos būdu ląstelėse padidinus kalcio jonų ir sukeltą jų žūtį, imuninę sistemą galima suaktyvinti taip, kad imuninės ląstelės pradėtų kovoti su vėžinėmis ląstelėmis“, – teigia biofizikas.

Kiti Lietuvos ir pasaulio mokslininkai taip pat intensyviai dirba vėžio gydymo srityje. Pavyzdžiui, prof. S. Šatkauskas išskiria biochemiko, Vilniaus universiteto profesoriaus Virginijaus Šikšnio atrastą CRISPR/Cas9 metodą, kuris jau keletą metų drebiną mokslo pasaulį. CRISPR/Cas9 metodas išnaudoja bakterijų apsaugos nuo virusų sistemą – sukurtos DNR „žirkklės“, kurios leidžia ne tik koreguoti „blogus“ genus, bet ir efektyviau kovoti su įvairiomis ligomis, įskaitant ir vėžį.

MOKSLO RENGINIAI

Kviečia Tyrėjų kompetencijų tinklas

Viešojo administravimo akademinis centras, Tyrėjų kompetencijų tinklas (RENET) ir Šiaulių universiteto Verslo ir viešosios vadybos katedra maloniai kviečia dalyvauti metodologiniame seminare diskusijoje „**Dalyvaujamas biudžetas: teorijos ir tyrimo metodologijos klausimai**“ (anglų kalba). Seminaras vyks lapkričio 28 d., trečiadienį, 14 val. Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g. 84, 413 auditorija). Pagrindinį pranešimą skaitys profesorė

dr. Carol Ebdon iš Nebraskos universiteto Omahoje (JAV).

Metodologiniame seminare galima dalyvauti tiesiogiai arba jungtis nuotoliniu būdu. Išsamesnę informaciją teikia Tyrėjų kompetencijų tinklo koordinacinio komiteto pirmininkė doc. dr. Vita Juknevičienė (tel. +370 677 79357, el. paštas competence.network@gmail.com).

Rengėjai

Neurorinkodara: ką rodo vartotojų emocijų tyrimai?

Magdalena Beliavska

Daugumą sprendimų žmogus priima vadovaudamasis emocijomis, o ne racionaliu mąstymu. Ir nors didieji pasaulio filosofai, tokie kaip Davidas Hume'as ar Fiodoras Dostojevskis, suvokė ir įvardijo šią žmogaus savybę jau seniai, vis dėlto tik dabar jau 16 metų gyvuojantis neurorinkodaras mokslas ėmė tyrinėti vartotojų sprendimų priėmimo procesus ir šias žinias taikyti praktikoje.

Neurorinkodara – tarpdisciplininė tyrimų sritis, jungianti neurologiją bei rinkodarą ir praktikoje taikanti neurofiziologijos bei neuropsichologijos rezultatus. Kūno kalbą analizuojanti ir realiu laiku į besikeičiančius individualius žiūrovo poreikius racionaliai reaguojanti reklama – toks teiginys skamba kaip utopija. O gal labiau kaip netolima ateitis? Pirmą žingsnį jau žengė Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) mokslininkų komanda, kuri racionalizuoja reklamos procesą, gerina jos kokybę, didina įdomumą, atlieka didelio masto pasaulinės svarbos tyrimus. Apie netipinius ir inovatyvius tyrimo būdus bei personalizuotos reklamos sprendimus kalba VGTU profesorius Artūras Kaklauskas.

– Kokie neurorinkodaros tyrimo metodai yra taikomi?

– Keliose Vilniaus vietose (Gedimino prospekte, Pilies gatvėje) yra įrengta mūsų aparatūra, kuri tiria praeivių kūno kalbą ir matuoja daugybę įvairių priklausomybių. Kas sekundę analizuojame žmones, jų nuotaiką, susidomėjimo lygį, veido temperatūrą, kvėpavimo dažnį, širdies pulsą priklausomai nuo skirtingų veiksmų, pavyzdžiui, oro sąlygų, taršos, kietųjų dalelių, triukšmo. Programa skaičiuoja tas priklausomybes kas valandą. Tyrimai įrodė, kad žmonės yra labiausiai sužadinti šventiniu laikotarpiu – gruodį, sausį patiriamai jausmai, tiek blogi, tiek geri, yra stiprūs. Stipriai išgyvename ir Nepriklausomybės dieną, Velykas. Visiems

žinoma, kad penktadienis yra suvokiamas kaip geriausia diena, o pirmadienis – nelaukiamiausia. Tą patį įrodė ir mūsų analizė. Taip pat pastebėta, kad žmonės piktesni tose vietose, kur yra daug triukšmo, nors kainos tokiose vietose – mažesnės. Taigi, kameromis ir kita įranga analizuojame praeivių kūno kalbą, nuojautą, reakcijas į įvairius veiksmus, kiekvieną dieną surenkame dešimtis tūkstančių rezultatų.

– Kuo šie tyrimai ypatingi?

– Apie mūsų darbus rašo geriausi pasaulio žurnalai, tad akivaizdžiai kyla klausimai, ką naujo pasiūlėme, ko kiti iki mūsų nedarė, ar galima tai taikyti praktikoje? Surenkame milijardus duomenų, niekas neturi tokios didelės bazės. Šis tyrimo būdas yra efektyvus, nereikia ieškoti žmonių, prašyti jų leidimo, kad būtų atliktas tyrimas. Viskas vyksta realiu laiku mieste, kur praeina šimtai tūkstančių žmonių, jie visi – analizuojami. Mes tyrimus atliekame per atstumą, pasaulyje tokių metodų niekas netaiko.

– Ar informacija, kurią surenkate, yra patikima?

– Tai pagrindinis klausimas. Taikome įvairius matematinius metodus, dirbame ir su kitais universitetais siekdami verifikuoti, validuoti, apskaičiuoti patikimumą. Iki šiol tyrimai būdavo atliekami priklijavus prie žmogaus daugybę elektrodų, su kuriais jis turėjo vaikščioti visą parą. Dabar gerokai daugiau duomenų galima surinkti iš 10–30 metrų atstumo.

– Kaip gauti duomenys paveikia reklamų kūrimą?

– Neseniai žurnale „Q1“ buvo paskelbtas mūsų straipsnis apie nekilnojamojo turto neurorinkodaros rekomendacinę sistemą. Nekilnojamojo turto pasirinkimas priklauso nuo daugybės dalykų: lyties, amžiaus, kainos, pajamų, šeiminės padėties, netgi išsilavinimo. Jaunimas nori gyventi centre, garbus amžiaus žmonės – ten, kur ramu. Moterys nori, kad būtų gražu, šeimoms rūpi, kad būtų tinkamos sąlygos vaikams auginti.

VGTU profesorius Artūras Kaklauskas. Simo Bernoto nuotr.

Yra sukurtos anketos, kurias užpildžius, iš dešimčių tūkstančių reklamų atrenkami aktualiausi skelbimai. Sistema analizuoja rodiklius, kuriuos surenkame mieste, ir pagal juos nustato žmogaus emocijų būklę. Jeigu jam neįdomu, perjungia reklamą į kitą. Tai yra jau porą metų veikianti sistema. Dažniausiai būna aptariama nekilnojamojo turto kaina, kokybė, o mes vertiname tinkamumą pagal emocinius parametrus. Net 80 proc. mūsų sprendimų nulemia emocijos ir tik 20 proc. – logiškas mąstymas.

– Ar nemanote, kad naudojimas neurorinkodaros tyrimų atradimais, jų taikymas realiose situacijose pažeidžia asmens teisę į privatumą?

– Kai žiūrite į savo artimąjį, ar braunatės į jo asmeninę erdvę? Visa informacija, kurią gauname, yra anoniminė. Prieš pusę metų buvo priimta direktyva, kad be žmogaus sutikimo jam negalima nieko reklamuoti. Lietuvoje jau sumažėjo reklamų, kadangi netgi skambinant ir siūlant produktą reikia kelis kartus atsiklausti, ar žmogus sutinka, ar turi tam laiko. Artimiausiu metu sumažės reklamų ir socialiniuose tinkluose. Ta pati

direktyva reikalauja, kad prie veikiančių kamerų būtų pritvirtintos lentelės, išspėjančios, jog žmogus stebimas, ir klausiančios, ar jis nori būti analizuojamas. Tačiau duomenys yra nuasmeninti, mes apie tuos žmones nieko nežinome. Norėtume tyrimus pradėti vykdyti ir kituose Europos miestuose. Vilniuje pagal įstatymus nenusižengiame. Kitų šalių sostinėse neskubama kabinti lentelių prie stebėjimo kamerų, nes visi ir taip žino, kad yra stebimi, pirmiausia dėl saugumo.

– Kur dar, be reklamos, galima pritaikyti tyrimų rezultatus?

– Dar vienas didžiulis projektas, prie kurio dirbame, yra prie žmogaus prisitaikantis pastatas, kai patalpa analizuoja žmogų ir pati parenka tinkamą mikroklimatą, apšvietimą, muziką ir netgi pritaiko baldus. Kita idėja, kurią nagrinėjame, yra šviesų instaliacijos. Per įvairias šventes mieste 2 kilometrų aukštyje būtų suinstaliuoti specialūs šviestuvai, kurie užsidedę skirtingomis spalvomis pagal tai, kokias emocijas patiria praeiviai. Taip pat kuriame neurorinkodaros sistemą, tiriame miestus ir teikiame nekilnojamojo turto rekomendacijas. Analizuojame, kokie žmonės lankosi nagrinėtoje teritorijoje, kaip jie jaučiasi, kokia oro tarša, drėgmė ir panašiai. Nekilnojamojo turto vertė nėra įvardijama tik pinigais. Svarbi ir emocinė jo reikšmė. Šiuolaikinio miesto tikslas – kad žmonės nenuobodžiautų, tad ši sistema padėtų rinktis vietą, kur žmogus jaustųsi saugus ir laimingas.

– Taigi, raktas į sėkmę – žmogiškumas, atsižvelgimas į emocijų darną?

– Taip! Ir tą užtikrina geriausias, naujasis technologijos. Jeigu norime dirbti prie rimtų projektų arba skelbti atradimus geriausiose užsienio periodiniuose mokslo leidiniuose, turime išrasti kažką naujo, tam panaudodami naujausias technologijas, kurios padėtų užtikrinti žmogaus gerovę. Pagrindinis visų veiksmų tikslas – kad žmogus gyventų sveikai, įdomiai ir džiaugsmingai. ■

MOKSLININKO TRIBŪNA

Kada Lietuvoje žmonės pasijus laimingi?

„Politikai, ekonomistai kuria valstybės politiką, deklaruodami, kad dirba žmonių gerovei, tačiau kainos kyla, dėl mažų atlyginimų protestuoja mokytojai, medikai, žmonės emigruoja. Ar įmanoma pakeisti situaciją?“ – klausia Vytautas iš Prienų r.

Atsako psichologas, MRU prof. dr. Gediminas Navaitis:

Lietuvos mokslininkų sąjungoje vykusiame susitikime buvo svarstyta Lietuvos raidos nacionalinė strategija. Ne pirmą kartą kalbėta apie Lietuvos bėdas ir jų įveikimo būdus. Ne pirmą kartą pabrėžta, kad reikia kurti sąlygas, skatinančias Lietuvos piliečius gyventi Lietuvoje. Bet tikrai pirmą kartą pasakyta, kad kelias šio tikslo link yra laimės ekonomikos kūrimas.

Lietuvos mokslininkai atsiliepė į Jungtinių Tautų Organizacijos konferencijoje „Laimė ir gerovė“ išsakytas mintis, numatė naujas visuomenės raidos kryptis. JTO Generalinės Asamblėjos priimtoje rezoliucijoje „Laimė: visuminis požiūris į raidą“ pripažįstama, kad **bendrasis vidaus produktas neparodo vienos ar kitos tautos gerovės,**

todėl JTO valstybėms narėms reikia dėti pastangas kuriant valstybinę politiką, kuri atsižvelgtų į laimės ir gerovės siekimą.

Šiandien visuomenė tikrai turtingesnė nei prieš šimtmetį, bet tolesnis jos turtėjimas laimingų žmonių skaičiaus beveik nedidina, o nuolatinės krizės, nedarbas, padažnėję psichikos sutrikimai akivaizdžiai patvirtina, kad reikia naujų vertybių ir naujo kelio.

Faktai skatina pažangesnius politikus nusigręžti nuo „abstrakčios finansinės buhalterijos“ rodiklių, vertinant valstybės būklę, ir eiti prie realių, daugeliui žmonių svarbių problemų sprendimo, ieškoti būdų, kaip pakelti visuomenės laimės lygį. Deja, laimės ekonomikos idėjos vis dar aplenkia Lietuvą, nes politikai nuolat „pamiršta“, kad investicijos į piliečių laimę, valstybės gerovę veikia labiau nei investicijos į kelius ar mašinas. Gal todėl ir turime gerėjančius kelius, bet jais važiuojančiųjų gal net mažėja... Politikai vengia laimės sąvokos, nes klausimas „Ar kuri nors reforma, mokestis, įstatymas padarė piliečius laimingesnius?“ jiems yra neparankus.

Išsisukant nuo jo, samprotaujama, kad

laimė tėra graži metafora, o valstybės valdymas turi remtis tiksliais rodikliais. Tokios mintys buvo daugmaž teisingos XX a. pradžioje, bet amžiaus viduryje padėtis pasikeitė. Šiandien apie visuomenės laimės lygį jau nebegalima kalbėti kaip apie metaforą, jis tapo išmatuojamu visuomenės būklės rodikliu, tik ne visiems patogiu. Vis dėlto mokslo aplinkoje atsiranda iniciatyvų veikti praktinę, politinę ir ekonominę sritis, siekiant sukurti laimesnę visuomenę. Juolab kad remtis yra kuo. Antai Jungtinėje Karalystėje veikiantis Naujosios ekonomikos fondas ieško, kaip gyvenimą padaryti laimesnį, ir siūlo tokias kelio laimesnės visuomenės link gaires:

- naujai įvertinti visuomenės tikslus,
- remti prasmingą gyvenimą,
- suteikti daugiau savivaldos teisių piliečiams,
- sukurti subalansuoto vartojimo ir gamybos sistemas,
- matuoti tai, kas svarbu, t. y. visuomenės laimės pokyčius.

Naujosios ekonomikos fondo specialistai

teigia, kad modernioje šalyje vyrauja **individualizmas ir vartotojiškumas**. Veikiausiai jie teisūs. Nejučiantis ryšio su aplinkiniais, tauta ir valstybe žmogus tik išimtiniais atvejais bus laimingas. Todėl mintis, kad valstybei dera skatinti bendruomeniškumą, skatinti žmones jungtis savitarpio supratimo, bičiulystės pagrindu, kuris remiasi ne materialiomis, bet kultūrinėmis vertybėmis, yra patraukli. Tai yra ir svarbiausios vertybės lietuvių tradicinėje kultūroje, kurioje bendruomeniškumas visada buvo vertinamas ir leido sutelkti jėgas prieš išorės grėsmes.

Minėto fondo specialistai konstatuoja, kad visuomenės, suradusios bendras vertybes ir bendrus tikslus, sparčiau kuria materialią gerovę, kuri yra vienas iš laimės ekonomikos tikslų. Jie teigia, kad priklausantieji bendruomenei ir išmanantieji jos tradicijas yra atsakingesni, sėkmingiau siekia karjeros ir našiau dirba.

Gal galime tikėtis, kad Lietuvos mokslininkų iniciatyva neužges, kad piliečiai išgirs konkrečius jų siūlymus, kad valdžia pagaliau juos svarstys? ■

Nuo pagalbino darbininko iki regiono vadovo

Tomas Ruseckas

Benas Berkmonas, nustebinęs artimųjų ratą, į aukštesniąją mokyklą pasuko po 9 klasių. Nors buvo daug įvairių nuomonių, tačiau šiandien vyras džiaugiasi baigęs ją, vėliau įgijęs aukštąjį išsilavinimą, pats tapęs dėstytoju ir vienos iš didžiausių Lietuvos kelių projektavimo įmonių Lietuvos ir Švedijos regiono vadovu. Kviečiame susipažinti su nepaprasta vyro gyvenimo sėkmės istorija.

– Kodėl taip anksti norėjote palikti bendrojo lavinimo mokyklą ir ieškoti profesijos?

– Žvelgdamas iš šiandienos perspektyvos, sunkiai paaiškinčiau savo sprendimą. Tačiau tada, būdamas 15-os, supratau, kad noriu kažko kito. Tad perėjau į Aukštesniąją technikos mokyklą (dabar – Kauno technikos kolegiją). Tuo metu buvo labai populiaru automobilių remonto specialybė. Šio amato ir norėjau išmokti. Tačiau artimieji tam nepritarė ir pasiteiravo, kokias dar specialybes čia galima pasirinkti. Atsakius, kad, be automobilių remonto, dar galima pasirinkti elektrotechnikos ir kelių statybos specialybes, patarė mokytis kelių statybos. Gerai prisimenu, kad, atnešus dokumentus, manęs kelis kartus paklausė, ar tikrai pasirinkau norimą specialybę. Stojamųjų tuo metu nebuvo, o rugsėjo 1-ąją supratau, kodėl manęs klausė. Bendras grupės vidurkis buvo apie 6, o mano mokymosi vidurkis siekė daugiau kaip 8,5. Pradėjusiųjų mokslus buvo daugiau kaip 30, o baigėme tik 12.

– Ar buvote patenkintas pasirinktu keliu?

– Aukštesnėje mokykloje baigiau 12 klasių programą, po metų – profesinio rengimo skyrių, o dar po dvejų metų įgijau jau ir aukštesnįjį išsilavinimą. Pamėginau studijuoti universitete. Pasirinkau Kauno

technologijos universiteto Statybų studijų programą. Tačiau studijos man nepatiko. Reikėjo visko mokytis iš naujo, o man tuo metu jau buvo 21-eri. Taip pat vyravo ir „gąsdinimo kultūra“, kur visi sakė, kad pusė iš jūsų iškris, nepatempis ir pan. Man tai netiko, todėl studijas nutraukiau.

Paskambinau savo buvusiam dėstytojui, pasakiau, kad norėčiau pamėginti dirbti UAB „Kelprojektas“, kur jis yra dirbęs. Jis suderino susitikimą su įmonės direktoriumi ir skyriaus vadovu. Pasikalbėjome ir gavau progą pabandyti. Dabar jau 15 metų dirbu šioje kompanijoje. Po kurio laiko Aukštesnioji technikos mokykla tapo Kauno technikos kolegija ir joje atsirado išlyginamosios profesinio bakalauro studijos, kurias baigiau ir tapau KTK bakalauru, įgydamas kelių inžinieriaus profesiją.

– Ar niekada nedvejojote dėl savo pasirinkimo?

– Aišku, tuo metu, kai man tebuvo 15 metų, dar nesupratau, kur einu, ką reikės dirbti ir kaip gyventi. Tada prasidėjo pažintinės praktikos, kurių metu važiuodavome į įvairias kompanijas ir susipažindavome su darbo specifika. Atvykęs į „Kelprojektą“ ir greta esantį Kelių ir transporto tyrimų institutą, pagalvojau, kad čia ir norėčiau dirbti, nes darbas susijęs su gatvių, kelių, tiltų projektavimu, dokumentacijos rengimu, inžinerine veikla. Galiausiai taip ir susiklostė, kad po kelerių metų įsidarinau čia.

– Pradėjote nuo žemiausių pareigų, o šiandien jau esate svarbias pareigas įmonėje einantis žmogus. Ar sunkus buvo šis kelias?

– Karjerą pradėjau nuo techniko pareigų, kuris yra pagalbini darbuotojas, atsakingas už žiniaraščių pildymą, dokumentų kopijavimą ir kitus darbus, kuriuos reikia padaryti. Techniku dirbau porą metų, kol KTK baigiau bakalauro studijas. Gavęs

Inžinierius Benas Berkmonas. KTK nuotr.

aukštojo mokslo diplomą, tapau inžinieriumi ir juo buvau apie penkerius metus. Tuo pat metu baigiau ir magistrantūros studijas. Buvau atsakingas už brėžinius, atitinkamas projekto dalis, skaičiavimus. Pradėjau dėstyti Kauno technikos kolegijoje. Vėliau man pasiūlė projekto dalies vadovo pareigas. Netrukus tapau projektų vadovu, o po trejų metų – įmonės kelių projektavimo skyriaus vadovu. Nuo šio rugpjūčio esu atsakingas už visą kelių departamentą ir Švedijos rinką.

– Kas lėmė tokią sėkmingą Jūsų karjerą?

– Esu komandinio darbo žmogus. Kelių inžinerija nėra sportas, kur gali vienas parsivežti medalį. Čia visi turi savo užduotis, kurias turi tinkamai atlikti, tik tada galima tikėtis gero rezultato. Taip pat labai svarbu turėti norą dirbti, daryti daugiau nei iš tavęs prašo, stengtis tobulėti. Per visą darbo laikotarpį kiekvieną užduotį priimdavau

kaip išbandymą. Niekada neklausiau, ar čia man priklauso daryti pagal pareigas, ar nepriklauso. Visur sėmiausi patirties.

Nueitas kelias davė labai daug. Perėjau visas pozicijas, mačiau visų darbų specifika, todėl šiandien lengviau suprantu įmonėje dirbančius žmones, žinau, kaip spręsti kylančias problemas. Tačiau vis dar mokausi ir tikiuosi, kad padėdau augti ir kitiems. Tai turi būti nuolatinis, visą gyvenimą trunkantis procesas.

– Kaip vertinate dėstymą Kauno technikos kolegijoje?

– Tuo metu trūko kelių projektavimą dėstančių dėstytojų. Išmėginti save lektoriaus pozicijoje pasiūlė mano vadovas. Sutikau vieneriems metams, tačiau taip patiko, kad kolegijoje dirbu jau 11 metų. Žinoma, pradžioje buvo labai įdomu pamatyti akademinę virtuvę iš vidaus, tapus dėstytoju. Man tebuvo 25-eri, tad reikėjo perlipti psichologinį barjerą, norint dėstyti vos ne bendraamžiams, su kuriais neseniai pats studijavau, dirbti drauge su buvusiais savo vadovais ir dėstytojais. Šiandien labai džiaugiuosi šiuo darbu. Tai man tarsi grynas oras ir galimybė pabėgti iš kasdieninės rutinos. Turiu nuolat semtis žinių, augti profesine prasme. Galiausiai naudos yra ir mano įmonei, į kurią esu pakvietęs ne vieną gabų studentą, norintį tapti kelių inžinieriumi.

– Ar, dirbdamas su jaunimu, matote jame pokyčių? Kuo skiriasi Jūsų ir šiandienė kartos?

– Tikrai jaučiasi, kad jaunus žmones paveikė spartus gyvenimo tempas. Dabar jie nori visko iš karto – „čia ir dabar“. Yra visokių žmonių. Vieni nori visko greitai ir perdega, kiti auga iki kažkurio laipsnio, o tada nori stabilumo, todėl ten ir sustoja. Treti nenustoja augti, mokosi ir stengiasi pasiekti kuo daugiau. ■

LIETUVOS VYRIAUSYBIŲ 1918–1920 METŲ POSĖDŽIŲ PROTOKOLAI, KAIP NUOTYKIŲ ROMANAS APIE VALSTYBĖS SUKŪRIMĄ

Itomas: 1918 m. lapkričio 9 d. – 1919 m. spalio 4 d.; II tomas: 1919 m. spalio 8 d. – 1920 m. birželio 16 d. Sudarė dr. Alfonsas Eidintas ir dr. Raimundas Lopata. Išleido Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

Dokumentų rinkinyje „Lietuvos vyriausybės 1918–1920 metų posėdžių protokolai“ publikuojami pirmųjų Lietuvos vyriausybės protokolai. Tai Lietuvos valstybės realaus atstatymo ir kūrimo istorija. Knyga gali būti skaitoma kaip nuotykių romanas, nes atskleidžia, kaip „nuo nulio“ buvo kuriama Lietuvos valstybė, kaip, vos pradėjusi veikti ir periminti valdžią iš Vokietijos okupacinės administracijos, ji buvo priversta pasitraukti nuo agresorių Rusijos bolševikų iš Vilniaus į Kauną ir iš karto laikinojoje sotinėje imtis būtiniausių gynybos ir ekonominės plėtros darbų.

Vilniuje be realios valdžios esanti Lietuvos Taryba daugiau ritualinėje politinėje kovoje stengėsi gauti formalų Vokietijos pripažinimą ir palaikymą Taikos konferencijoje, kad ši iškeltų Lietuvos klausimą tarptautinėje arenoje, o Tarybos, 1918 m. pabaigoje tapusios laikinuoju parlamentu, sudarytosios laikinosios Lietuvos vyriausybės jau kovėsi ne tik dėl tokių idėjų ir tautinės valstybės statybos, Lietuvos valstybingumo įtvirtinimo,

bet ir ėmė kurti valstybės struktūrą, administraciją. Ji ėmėsi socialinių reformų, kariuomenės kūrimo ir ginklų siekė apginti etninę lietuvių tautos teritoriją, mezgė ir plėtojo santykius su kitomis, daugiausia Antantės, valstybėmis, vedė derybas dėl pripažinimo, plėtojo prekybą ir rūpinosi ekonomika, taip parengdama šalį rinkimams į Steigiamąjį Seimą.

Knyga apima Lietuvos valstybės kūrimo laikotarpį iki to momento, kai į pirmą posėdį 1920 m. gegužės 15 d. susirinkęs Steigiamasis Seimas paskelbė Lietuvos Respubliką. Tuo ir pagrindžiamos protokolų publikavimo šiame tome chronologinės ribos, apimančios laikotarpį, kai dar galutinai nebuvo nustatyta Lietuvos politinė parlamentinė santvarka.

Čia pirmą kartą skelbiami vyriausybės posėdžių protokolai yra ne tik įkvepianti istorija, rodanti, iš kokie vargo pakilome, bet ir jaudinanti, kaip Lietuvos kūrėjų veiklą iškelianti ir įprasminanti šiandienos gyvenimą, kuriame nesunkiai galima atsekti, kaip po karo keliasi Lietuva, kaip tarptautinėje plotmėje randasi naujas tarptautinių santykių objektas. Kiekvienas puslapis pasakoja apie tai, kaip Lietuvos valstybė atgimė savo ekonomikos, diplomatijos, karybos ir kultūros kūryboje.

Kaip teigia vienas iš dokumentų rinkinio sudarytojų dr. Alfonsas Eidintas, „Vyriausybės posėdžių užrašai – autentika, ateinanti iš šimtmečio senumo kasdienybės, kai atskleidžia asmenybės, stovėjusias prie nepriklausomos valstybės kūrimo ir reikalingiausių sprendimų priėmimo bei įgyvendinimo. Tai tikrai nėra vien tik sausi dokumentai“.

Knyga pradėdama plačiu įvadu, pateikiamos trumpos vyriausybės narių biografijos, publikuojami prie vyriausybės protokolų pridėti istoriniai dokumentai iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo. Iliustruota Lietuvos valstybininkų portretais, pirmųjų Augustino Voldemaro, Mykolo Sleževičiaus, Prano Dovydaičio, Aleksandro Stulginskio, Ernesto Galvanausko vyriausybės ir jos narių nuotraukomis. Rinkinys skirtas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 100-čiui, tačiau tai – ne tik proginė knyga. Ji gali tapti parankine knyga kiekvienam istorikui, teisininkui, lituanistui – mokslininkui, dėstytojui ir studentui, mokytojui ir gimnazistui bei visam gausiam, vis didėjančiam Lietuvos istorijos mylėtojų būriui. Dokumentų rinkinio leidybą parėmė UAB koncerno „MG BALTIC“ įsteigtas Vasario 16-osios fondas, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Pirmosios Vyriausybės narių klubas. ■

Knygos viršelis

Akademikui Vytautui Juodkaziui – 90!

Prof. habil. dr. Valentinas Baltrūnas

Šiomet, lapkričio 7 d. Vilniaus universiteto Chemijos ir geomokslų fakulteto (M. K. Čiurlionio 21) didžiojoje sausakimšoje auditorijoje buvo paminėtas profesorius akademiko Vytauto Juodkazio 90-metis ir pristatyta jo nauja knyga. Vakaronę pradėjo jubilato mokinys, Hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos katedros vedėjas prof. akad. Robert Mokrik, kuris glaustai apibūdino Profesoriaus mokslinę ir pedagoginę veiklą bei jo kūrybinius laimėjimus.

Prisiminimais taip pat pasidalino buvę jubilato mokiniai – UAB „Vilniaus hidrogeologija“ vyriausiasis hidrogeologas prof. habil. dr. Algirdas Klimas ir buvęs Geologijos ir geografijos instituto direktorius dr. Algirdas Zuzevičius. Sveikinimų virtinę pradėjo VU Chemijos ir geomokslų fakulteto dekanė prof. Aldona Beganskienė, Geomokslų instituto vadovas prof. Egidijus Rimkus ir Chemijos instituto vadovas prof. Aivaras Kareiva. Pastarasis jubilatui įteikė garbingą Lietuvos mokslų akademijos Teodoro Grotuso fondo medalį.

Lietuvos mokslų akademijos Geomokslų sekcijos vardu sveikinimo žodį tarė prof.

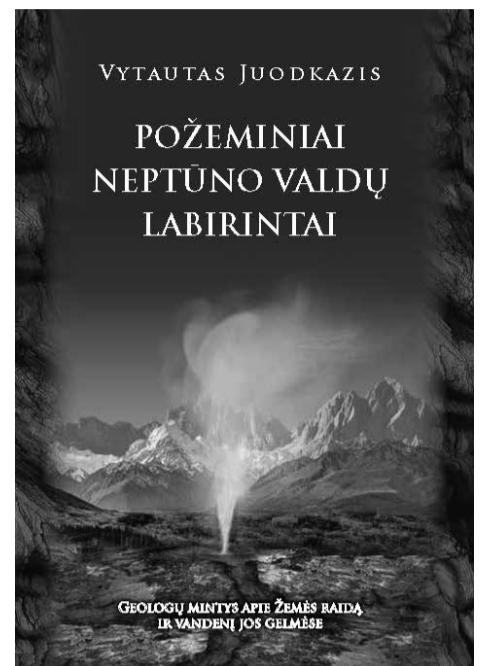
Vilniaus universiteto Chemijos ir geomokslų fakulteto didžioji auditorija – pilnutėlė

akad. Algimantas Grigelis, auditorijai priminęs vaisingus bendradarbiavimo metus. Geologijos įmonių asociacijos vardu Profesorių sveikino trys įmonių vadovai: Antanas Marcinonis, Bernardas Paukštys ir Jonas Jonynas. Bene audringiausių plojimų sulaukė Lietuvos geologų sąjungos pirminko dr. Jono Šečkaus sveikinimas, prie kurio prisidėjo fakulteto abiejų geologinių katedrų, Lietuvos geologijos tarnybos, GTC Geologijos ir geografijos instituto darbuotojai. Ir jubilatas, ir visi susirinkusieji buvo informuoti, kad VU Botanikos sode Kairėnuose pastatomas vardinis prof. Vytauto Juodkazio suolelis.

Sveikintojų grandinė tęsė UAB „Vilniaus hidrogeologija“ atstovai, buvę studijų bendramoksliai, kolegos, draugai. Savo žemiečio nepamiršo ir Pagėgių savivaldybės mero Virginijaus Komsčio vadovaujama delegacija.

Antroji vakaronės dalis buvo skirta prof. akad. V. Juodkazio naujos knygos „Požeminiai Neptūno valdų labirintai. Geologų mintys apie Žemės raidą ir vandenį jos gelmėse“ (Vilnius, AB „Spauda“, 2018, 606 p.) pristatymui. Pokalbį pradėjo autoriaus bičiulis ir bendražygis prof. akad. A. Grigelis, įsitikinęs didele pažintine knygos verte – tiek bendrais Žemės raidos klausimais, tiek ir jos didžiausio turto – požeminio vandens tyrimo Lietuvoje istorijos išdėstymu.

Knygos kalbos redaktorė Aušrė Mašiukaitė, redagavusi daugelį Profesoriaus darbų, paragino ir kitus geologus imtis labai prasmingos ir visuomenei reikalingos memuarinės literatūros. Knygos išleidimą parėmė UAB „Grotā“. Jos vadovas – jubilato mokinys, vadovėlio studentams bendraautorius, įvairių geologinių leidinių rėmėjas A. Marcinonis pasidžiaugė, galėjęs prisidėti prie šio gražaus kūrinio išleidimo ir palinkėjo Profesoriumi kūrybinės sėkmės. ■

Naujosios V. Juodkazio knygos viršelis (autorius – dail. Rimantas Tumasonis). V. Baltrūno nuotr.

NAUJOS KNYGOS

KNYGA APIE BIJOTŲ KRAŠTĄ IR JO ŽMONES

Knygą pristato jos sudarytojas dr. Jonas Dautaras

Per pastarąjį nepriklausomybės laikotarpį pastebimai pagausėjo leidinių apie Lietuvos Respublikos miestelius, didesnes gyvenvietes, seniūnijas ir jų bendruomenių gyvenimą. Ne išimtis ir Šilalės rajono Bijotų seniūnija. Knygos sudarytojas, bendraautorius ir mokslinis redaktorius dr. Jonas Dautaras, atsižvelgdamas į tai, kad nemažai yra išleista knygų apie Dionizo Poškos gyvenimą, jo kūrybą bei Baublių kultūrinę reikšmę, pasitelkęs grupę bendraautorius, parengė ir išleido kitokio pobūdžio knygą – „Bijotai: istorija, žmonės, darbai“ (2018). Redakcinė kolegija: prof. Stasys Skrodenis, Steponas Jasaitis, prof. dr. Remigijus

Šilalės rajono savivaldybės meras Jonas Gudauskas sveikina pristatomos knygos autorių. Stepono Jasaičio nuotr.

Vitkauskas ir kt. Bijotų seniūnija. (Vilnius: Gimtinės I-kla, 280, 4 p.). Knyga skirta Lietuvos valstybės 100-mečiui.

Pirmoje knygos dalyje (1–5 skyriuose) apžvelgiama Bijotų krašto istorija nuo Bijotų vardo atsiradimo iki šių dienų. Skaitytajai joje ras žinių apie šio krašto žmonių gyvenimą po baudžiavos panaikinimo, sužinos, kaip Dionizas Poška iš Mažeikių krašto pateko į Bijotus ir apie jo įkurtą pirmąjį Lietuvoje senienų muziejų Baublyje. Čia skelbiami ir iškilus bijotiškio mokytojo Antano Savicko prisiminimai apie to krašto žmonių gyvenimą ir švietimą XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, ir mokytojo Kazimiero Paulausko pasakojimas apie dar cariniais laikais Gir-diškėje veikusią dvikomplektę mokyklą ir darbą joje. Pateikiama žinių ir apie Bijotų pradžios mokyklos statybą. Prof. Benediktas Šetkus rašo apie pilaičių, skirtų D. Poškai ir Vytautui Didžiajam, prie Baublių atidarymo šventę, prof. Stasys Skrodenis – apie D. Poškos Baublių kultūrinį ir šviečiamąjį vaidmenį. Dr. Jonas Dautaras atskleidžia kai kurias sovietinio gyvenimo realijas ir jo pastangomis surengtą Baublių 150 metų sukakties paminėjimą (1962). Mokytoja Aleksandra Martinienienė dalijasi prisiminimais apie bijotiškių dalyvavimą Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veikloje.

Daug vietos skiriama dabarčiai, reikšmingiems pokyčiams Lietuvai atkūrus nepriklausomybę. Tai liudija ir pati Bijotų aplinka: renovuotas Dionizo Poškos Baublių muziejaus kompleksas – ne tik Baubliai, bet ir Norberto Paškevičiaus parkas, D. Poškos vandens malūnas, Vyšniakalnis... Bijotų seniūno Stepono Jasaičio – gražių pokyčių skatintojo ir įgyvendintojo – prie Baublių pastatytas skulptoriaus V. Krutinio paminklas Dionizui Poškai (1990), Norberto Paškevičiaus parke – Lurdas (2013), netoliese jo – „Laisvės varpas“ (2018).

Antroji knygos dalis (6–9 skyriai) skirta Bijotų krašto žmonėms ir jų kūrybinei veiklai. Didžiausias yra 6-asis skyrius. Be gerai žinomo rašytojo, kalbininko, muziejaininko Dionizo Poškos, prisimenamos dar 26 įvairių profesijų asmenybės: pedagogai, ūkininkai, tautodailininkai, medikai, valstybės tarnautojai, mokslininkai... Tarp jų yra ir Lietuvos mokslininkų sąjungos bei Rašytojų sąjungos narių, profesorių. Tai KTU profesorius habil. dr. Vytautas Getautis, Lietuvos mokslo tarybos narys, turintis per 40 patentų, liudijančių apie jo atradimus chemijos mokslo srityje; prof. habil. dr. Stasys Skrodenis, folkloristas, kalbininkas, vertėjas, poetas, parašęs, sudaręs, parengęs ir išleidęs per 50 solidžių mokslinių knygų, žinomas teisininkas Albinas

Pedagogė Angelė Petrošienė kalba apie naujausią knygą. Stepono Jasaičio nuotr.

Raudonius, dirbęs Žemės ūkio ministerijoje viceministru ir ėjęs kitas atsakingas pareigas.

Bijotų seniūnijos bendruomenė naują knygą sutiko su dideliu susidomėjimu. Knygos sutiktuvėse dalyvavo Šilalės rajono savivaldybės meras Jonas Gudauskas, Šilalės savivaldybės viešosios bibliotekos direktorė Astutė Noreikienė. Kraštietė pedagogė Angelė Petrošienė išsamiai pristatė dr. Jono Dautaro naujausią knygą. Knygos autorius sulaukė renginio dalyvių gražių atsiliepimų ir padėkų. ■

Renginio dalyviai. Albino Raudoniaus nuotr.

Įamžinkime Pasaulio tautų teisuolio profesoriaus Henriko Jonaičio atminimą Ritonės Šalkauskienės kreipimasis

Ritonė Šalkauskienė

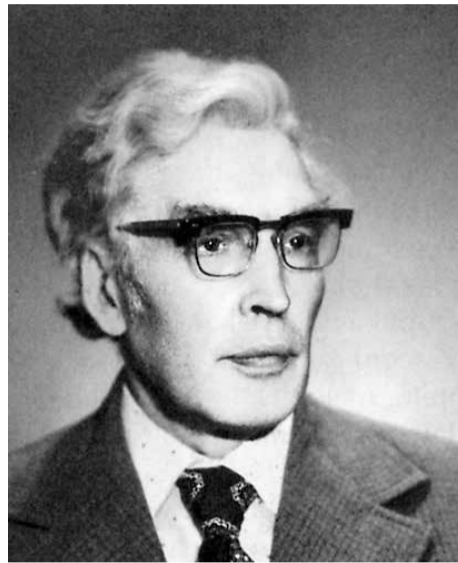
Šių metų spalio 16 d. sukako 25-eri metai, kai netekome Lietuvos edukologijos universiteto ir Vilniaus universiteto alumno, profesoriaus, fiziko Henriko Jonaičio (1913–1993).

Aš, Ritonė Veronika Šalkauskienė, pildydama a. a. skautininko, pirmosios lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos Vilniuje absolvento, savo vyro, fizikos mokslų daktaro Juliaus Šalkausko (kurio tėvas buvo Vytauto Didžiojo universiteto rektorius, Ateitinių kūrėjas, federacijos vienas iš vadovų, filosofas,

Jonaičių šeimos kapavietė Vilniaus „Saulės“ kapinėse. Asmeninio archyvo nuotr.

profesorius Stasys Šalkauskis) pomirtinę valią – sutvarkyti pirmosios lietuvių Vytauto

Profesorius Henrikas Jonaitis

Didžiojo gimnazijos direktoriaus, Lietuvos edukologijos universiteto ir Vilniaus uni-

versiteto alumno, skautininko, profesoriaus Henriko Jonaičio kapavietę, esančią Vilniaus „Saulės“ kapinėse, kviečiu ir prašau norinčius ir galinčius paremti šį sumanymą.

Kapavietės sutvarkymo planas: prof. Henriko Jonaičio kapavietę uždengti akmeninėmis plokštėmis ir ant vienos iš jų iškirsti skautiškąją lelijelę bei užrašą „PROF. HENRIKAS JONAITIS – PASAULIO TAUTŲ TEISUOLIS“. Preliminari projekto suma – 1900 eurų. Paramos gavėjo sąskaita: LT207300010156059601, Ritonė Veronika Šalkauskienė, „Swedbank“, AB.

Profesorius Henrikas Jonaitis visą gyvenimą dirbo su jaunimu. Jis pasižymėjo, gelbėdamas žydų tautos žmones, ypač vaikus. Tai atliko, dirbdamas Vilniaus gimnazijos direktoriumi, o iš jos išmetus, toliau dirbdamas mokslinį profesoriaus darbą. Prof. Henrikas Jonaitis buvo aktyvus skautas. Net mirdamas jis padėjo skautams, palikdamas testamentu savo užgyventos nuosavybės dalį. Todėl ir šiandien skautai turi geras patalpas. ■

Palydėjus Zofiją Stukonienę 1927–2018

■ Atkelta iš 7 p.

Docentės dėka Lietuvoje įdiegtas citodiagnostinis tyrimo metodas. Onkologijos centre ji subūrė kvalifikuotų citodiagnostų grupę. Doc. Z. Stukonienė tapo pagrindine Lietuvos gydytojų konsultante navikų, ypač plaučių, citodiagnostikoje. Bendradarbiavo su kitų šalių citologais. Kartu su Latvijos mokslininkais dirbo, apibūdindamas naujus citologinių tepinėlių automatizuoto vertinimo aparatus TASI ir citoklasifikatorius.

Z. Stukonienė – apylinkių terapeutų kursų, organizuojamų Lietuvos onkologijos centre, kuratorė. Tyrėjos patirtį ji perdavė Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studentams ir rezidentams. 1996 m. jai suteiktas vyresniojo mokslinio bendradarbio vardas. Mokslininkė yra paskelbusi daugiau kaip 100 mokslinių publikacijų, yra keletu metodinių leidinių, vadovėlio „Patologinė anatomija“ (antrasis leidimas, 2001) „Citologijos“ skyriaus autorė. Mokslinėse konferencijose ir posėdžiuose dalyvavo ne tik kaip pranešėja ir organizatorė, bet ir kaip citopatologijos ekspertė bei konsultantė.

„Negali nebendrauti su kitų sričių gydytojais. Vienas mažai ką pasieksi. <...> Visą gyvenimą tarnavau žmonėms. Mano reta specialybė, išugdyta mokytojų. Nuo

tyrimo priklauso ne tik teisinga diagnozė, bet ir tinkamai parinktas gydymas. Tam reikalingas mediko pareiškimas, žinios ir meilė kenčiančiam, negaluojančiam ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai. Būtina iškiepyti pacientui sveikimo viltį, padėti gydytojui jį gydyti, atskleidus savo savijautos smulkius niuansus, kurių gydytojas pats neįžvelgia, bet privalo suprasti. Ne veltui Hipokratas yra pasakęs, kad ligonį gydo gamta, o gydytojas tik padeda. Gamtos sukurtas vidinis žmogaus pasaulis su nesuskaičiuojamomis biocheminėmis reakcijomis. Iki tam tikro laipsnio prisitaikymas reakcijoms yra stebuklingas. Šiandien jis suprantamas imuninės sistemos vardu“, – yra kalbėjusi mokslininkė.

Paskui doc. Z. Stukonienę lapkričio 3 d. išėjo ir jos bičiulė Lietuvos eksperimentinės onkologijos kūrėja ir puoselėtoja, vėžio prevencijos Lietuvoje iniciatorė, vėžio kontrolės Lietuvoje organizatorė profesorė Laima Liudvika Gričiūtė. Docentė yra sakiusi: „Mano visas gyvenimas praėjo greta jos. Atėjau į jos vadovaujamą eksperimentinę laboratoriją. Mes visą laiką buvom bičiulės, dalijomės viskuo.“ Atsisveikindami vėl prisimename doc. Z. Stukonienės mėgstamą prancūzų kalbos posakį „C'est la vie“ (liet. „toks gyvenimas, tai yra gyvenimas“). Parengė Janina Valančiūtė. Autorė yra Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotoja ■

IN MEMORIAM

Netekome dr. Augustino Idzelio

Vidmantas Valiušaitis

Atėjo labai liūdna žinia iš Čikagos – mirė puikus istorikas ir advokatas dr. Augustinas Idzelis. Pažinojau jį gerą dešimtmetį, parengiau su juo ne vieną interviu spaudoje ir radijuje. Mano nuomone, tarp lietuvių tai buvo geriausias sudėtingiausias 1940–1941 m. Lietuvos istorijos tarpsnio žinovas. Kokia tai buvo asmenybė, gerai matyti iš didelio interviu, kurį parengiau prieš septynerius metus, 2011-aisiais. Verta prisiminti. Su Augustinu Idzeliu kalbėjomės Čikagoje 2010 m. gruodžio 17 d. (Redakcijos pastaba: *Interviu tekstas buvo paskelbtas „Lietuvos žiniuose“*)

Augustinas Idzelis turėjo daug titulų: MA, PhD, JAD. Ne kiekvienas Lietuvoje juos teisingai perskaitys ir supras, todėl dera paaiškinti. Tai – magistro ir du mokslų daktaro – geografijos ir teisės laipsniai. Baigė tris universitetus: Vakarų Rezervo (Case Western Reserve University), Kento (Kent University) ir teisės (Cleveland-Marshall College of Law). Visi šie universitetai minimi tarp geriausių JAV universitetų. Kento universitete dėstė įvairius geografijos kursus, o vėliau Klivlande ilgą laiką dirbo

Išsvijęs istorikas dr. Augustinas Idzelis

advokatu. 2006 m. iš Ohajo valstijos persikėlė į Čikagą.

Nuoširdžiai užjaučiu Augustino žmoną Reginą, tris lietuviškoje šeimoje užaugintus sūnus ir seserį Teresę, Augustino kolegas iš Lietuviškų studijų ir tyrimo centro, artimuosius ir draugus, jį pažinėjusius ir branginusius. Išsekis ramybėje, brangus bičiuli, vyresnysis drauge, istorijos Mokytojaui! ■

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyginas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslo Lietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslo Lietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslo Lietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.